

J A A R V E R S L A G

2 0 1 7

STICHTING
CHRISTELIJKE SCHOLENGROEP
DE WAARD
OUD-BEIJERLAND

Inhoud

A.	Bestuursverslag.....	5
	Voorwoord.....	5
1.	Kernactiviteiten	6
1.1	Visie en Missie	6
1.2	Doelen.....	6
1.3	Werkwijze en strategie om beleidsdoelen te halen	7
1.4	Beleidsuitvoering	7
1.5	Kenmerken CSG De Waard	7
2.	Organisatie.....	8
2.1	Juridische Structuur	8
2.2	Raad van Toezicht	10
2.3	Medezeggenschap	10
2.4	Managementteam en bestuursbureau	11
2.5	Scholen	12
2.6	Vertrouwenspersoon.....	12
2.7	Klachten en klachtenafhandeling	12
2.8	Realisatie van de beleidsdoelen	13
3.	Onderwijs & Identiteit	14
3.1	Visie.....	14
3.2	Onderwijskundig beleid	15
3.3	Onderwijskundige ontwikkelingen	15
3.4	Realisatie doelen	24

4	Personeel	25
	4.1 Inleiding	25
	4.2 Bestuursformatieplan	25
	4.3 Mobiliteit	25
	4.4 Organisatie	26
	4.5 Functieboek en Functiebouwwerk	27
	4.6 Kengetallen	28
	4.7 Ziekteverzuim	32
	4.8 Verklaring omtrent gedrag (VOG).....	33
	4.9 Realisatie van de doelen	33
5	Huisvesting.....	34
	5.1 Onderwijshuisvesting	34
	5.2 Schoollocaties	34
	5.3 (Eigen) Beheer	35
	5.4 Realisatie doelstellingen voor onderwijshuisvesting.....	35
6	Financiën.....	36
	6.1 Financieel beleid	36
	6.2 Financiële kengetallen	38
	6.3 Treasuryverslag.....	39
	6.4 Analyse van het resultaat	39
	6.5 Realisatie van de doelen	40
7	Risicoparaagraaf	41
8	Continuïteitsparaagraaf.....	43
	8.1 Vooruitblik	43
	8.2 A. Gegevensset	44
	8.4 B. Overige rapportages	47

9	Verslag Raad van Toezicht	49
B.	Jaarrekening.....	51
1.	Grondslagen.....	51
2.	Financiële instrumenten en risicobeheersing	57
3.	Geconsolideerde balans per 31 december 2017 na resultaatbestemming	58
4.	Geconsolideerde staat van baten en lasten 2017	59
5.	Geconsolideerd kasstroomoverzicht 2017	60
6.	Toelichting op de geconsolideerde balans	61
7.	Niet in de balans opgenomen rechten en verplichtingen	65
8.	Toelichting op de geconsolideerde staat van baten en lasten	66
9.	Enkelvoudige balans per 31 december 2017 na resultaatbestemming	68
10.	Enkelvoudige staat van baten en lasten 2017	69
11.	Enkelvoudig kasstroomoverzicht 2017	70
12.	Toelichting op de te onderscheiden posten op de enkelvoudige balans.....	71
13.	Niet in de balans opgenomen rechten en verplichtingen	77
14.	Toelichting op de enkelvoudige staat van baten en lasten	78
15.	Verbonden partijen	81
16.	Wet normering bezoldiging topfunctionarissen publieke en semipublieke sector (WNT)	82
C.	Overige gegevens	84
1.	Resultaatbestemming.....	84
2.	Gebeurtenissen na balansdatum.....	85
3.	Controleverklaring accountant.....	86
D.	Bijlagen	90
1.	Geconsolideerde balans, staat van baten en lasten, eigen vermogen 2017 - inclusief Vermogensbeheer De Waard	90
2.	Gegevens van de rechtspersoon	93

A. Bestuursverslag

Voorwoord

Dit jaarverslag geeft een beeld van de gang van zaken bij CSG De Waard gedurende het verslagjaar 2017 en beschrijft daarbij van invloed zijnde interne en externe ontwikkelingen. Een belangrijk onderdeel van dit jaarverslag is de jaarrekening. Om de leesbaarheid te vergroten zijn de cijfers en overzichten van commentaar voorzien.

Wij zien het jaarverslag als één van de middelen om verantwoording af te leggen over de ontwikkelingen in onze organisatie. Op vele fronten wordt er hard gewerkt binnen onze organisatie. Wij willen ons daarover publiekelijk verantwoorden. Deze openheid past bij ons christelijk onderwijs. We staan voor 'bijzonder goed onderwijs'. Transparantie en verantwoording horen daarbij.

Het jaarverslag van Stichting CSG De Waard is opgesteld door de afdeling financiën en het College van Bestuur van CSG De Waard en gecontroleerd door Mazars Paardekooper Hoffman NV.

Voorzitter College van Bestuur

1. Kernactiviteiten

CSG De Waard stelt zich ten doel scholen voor protestants-christelijk onderwijs in stand te houden. De taak van de organisatie is de belangen te behartigen van deze bijzondere onderwijsvorm in de breedste zin van het woord. De activiteiten bestaan voornamelijk uit dienstverlening op het gebied van onderwijs. De scholen van de Stichting zijn ingericht voor het geven van:

- Basisonderwijs;
- Speciaal Basisonderwijs;
- Speciaal Onderwijs aan zeer moeilijk lerenden.

1.1 Visie en Missie

Visie

CSG De Waard gaat uit van de Bijbel als Woord van God en beoogt zich in al haar werkzaamheden te laten leiden door het evangelie van Jezus Christus. In ons onderwijs richten wij ons op:

- de levensbeschouwelijke identiteit,
- de onderwijskwaliteit en
- de kwaliteit van opvoeding en vorming.

Wij kennen aan deze drie elementen een gelijke waarde toe. Zie voor meer informatie ons visie-document op de website.

Missie

Onze scholen zijn open christelijke scholen en voor iedereen toegankelijk. Ze nemen een herkenbare plaats in binnen de Hoeksche Waard en onderscheiden zich door hun signatuur en kwaliteit. Onze missie luidt daarom: "**CSG De Waard: voor bijzonder goed onderwijs**".

1.2 Doelen

Onze doelen zijn vastgelegd in het Strategisch Beleidsplan "Leren op niveau" voor de periode van 2017-2021. Het "Leren op niveau" heeft een tweeledige betekenis. In de eerste plaats drukken we hiermee uit dat alle leerlingen op hun eigen niveau onderwijs volgen. Ons onderwijsaanbod sluit aan bij de mogelijkheden en leerbehoeften van de leerlingen. In de tweede plaats verwijst de titel naar de hoge kwaliteit van het onderwijsaanbod. Dat betekent dat we werken met moderne leermethoden en hulpmiddelen in goed geoutilleerde schoolgebouwen, maar vooral dat we zorgen voor uitstekend toegeruste, professionele leerkrachten die met passie voor de kinderen hun vak uitoefenen.

De Strategische Beleidsthema's van CSG De Waard voor de komende vier jaar komen voort uit onze visie en missie, een reflectie op veranderingen in de maatschappij in het algemeen en de Hoeksche Waard in het bijzonder en de actuele onderwijskundige inzichten:

1. Onderwijs op maat;
2. Leren in de 21ste eeuw;
3. Brede vorming;
4. Doorgaande ontwikkeling;
5. Christelijke identiteit.

1.3 Werkwijze en strategie om beleidsdoelen te halen

Er is een heldere scheiding tussen bestuurlijk opereren enerzijds en de dagelijkse leiding anderzijds. De Raad van Toezicht hanteert duidelijke kaders waarbinnen het College van Bestuur en het management kan opereren. Zij zijn ook verantwoordelijk voor de beleidsvoorbereiding, de beleidsuitvoering en de dagelijkse leiding.

Per schooljaar wordt er gewerkt met een jaarkalender met onderwerpen. Voor de meest cruciale processen wordt de stapsgewijze '*plan-do-check-act*'-systematiek gebruikt. Ook binnen de scholen wordt deze systematiek gebruikt om de gestelde doelen te bereiken.

1.4 Beleidsuitvoering

De Raad van Toezicht bepaalt de beleidskaders en formuleert de handelingsruimte van het College van Bestuur. Het College van Bestuur treedt op als bevoegd gezag en draagt de eindverantwoordelijkheid voor de gehele organisatie. Bij de uitvoering van het beleid wordt het College van Bestuur ondersteund door het bovenschools MT en het bestuursbureau. De besluitvorming en uitvoering van het beleid geschiedt altijd in overleg met de scholen (Directieberaad) en de medezeggenschapsorganen (MR/GMR).

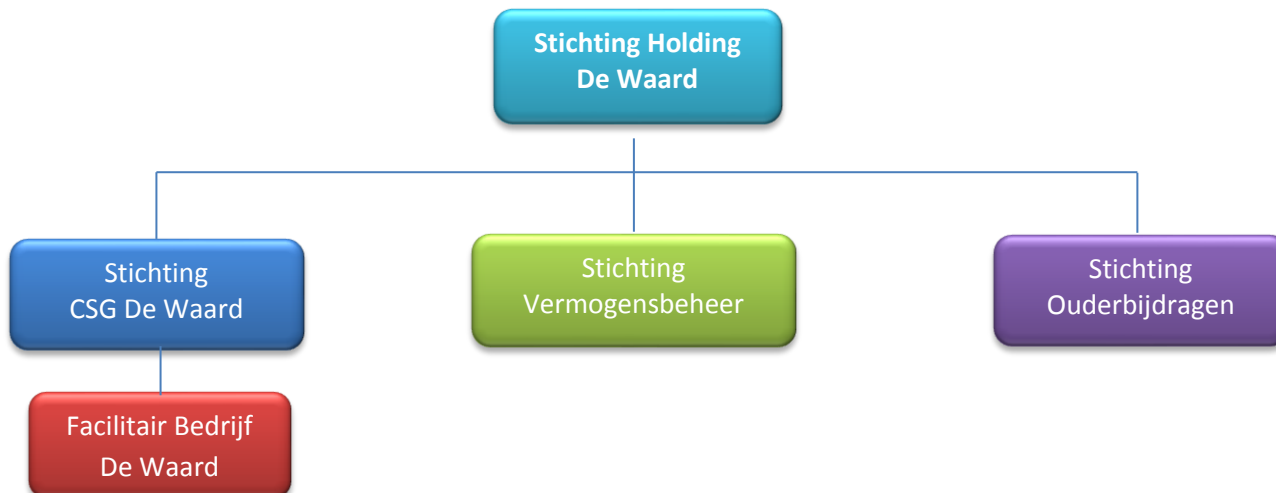
1.5 Kenmerken CSG De Waard

Om een beeld te krijgen van onze stichting zullen we in de volgende hoofdstukken per terrein laten zien hoe wij werken om onze doelen te bereiken.

2. Organisatie

2.1 Juridische Structuur

De Christelijke Scholengroep De Waard maakt onderdeel uit van de Stichting Holding De Waard. Onder de Holding ressorteren de volgende rechtspersonen:

De holdingstructuur maakt het mogelijk voor verschillende activiteiten aparte rechtsvormen op te richten. Zo zijn de belangrijkste financiële geldstromen en bezittingen in de Stichting Vermogensbeheer, het onderwijs in de Stichting Christelijke Scholengroep De Waard en de ouderbijdragen in de Stichting Ouderbijdragen ondergebracht. Om enige samenhang en consistentie in beleid te creëren zijn de drie juridische entiteiten ondergebracht in Stichting Holding De Waard. Het bestuur van iedere entiteit bestaat gedeeltelijk uit bestuursleden die zitting hebben in Stichting Holding De Waard. Een bestuurslid kan maar in één Stichting zitten. Hierdoor zijn de diverse stichtingen in staat een min of meer autonoom beleid te formuleren.

Stichting Vermogensbeheer

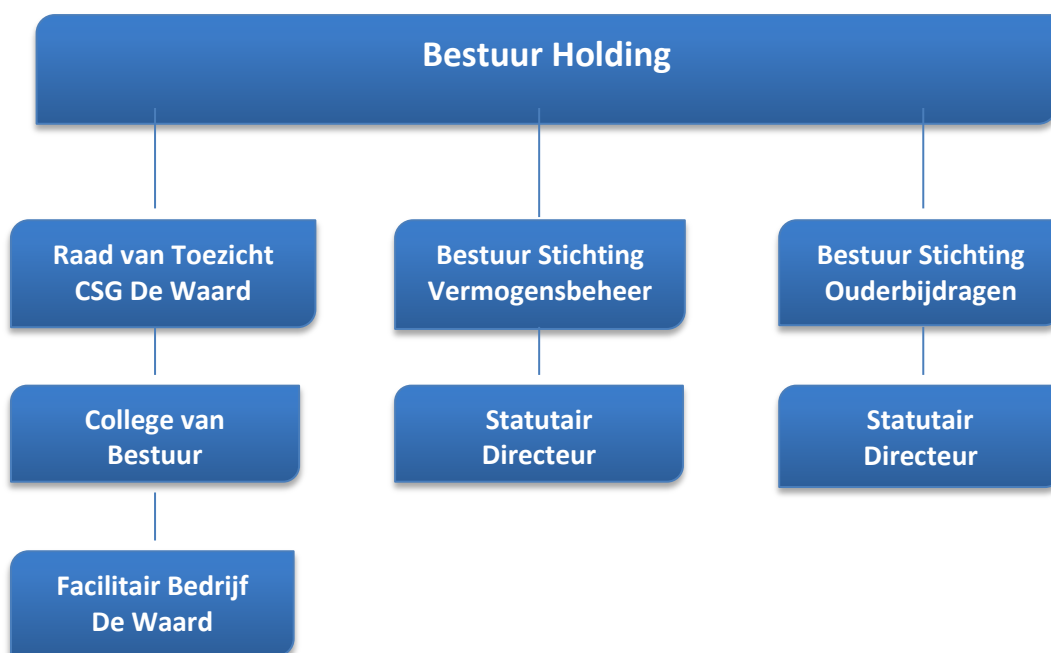
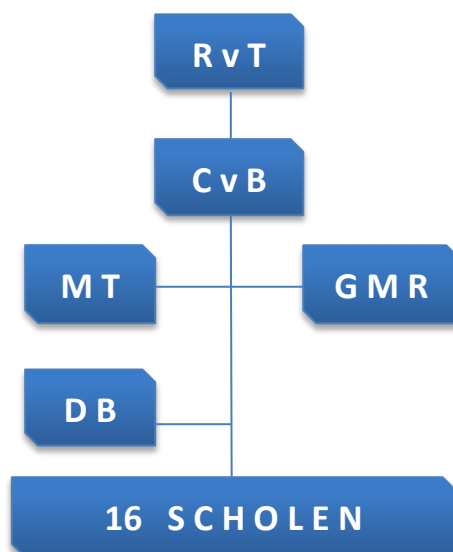
De Stichting Vermogensbeheer beheert het private vermogen. Dit vermogen is in 2010 overgedragen van CSG De Waard aan de Stichting Vermogensbeheer. Het bestuur wordt gevormd door drie personen die door het bestuur van de Holding worden benoemd. De voorzitter van het College van Bestuur van CSG De Waard is benoemd als statutair directeur. Het bestuur is bevoegd uitkeringen te doen aan het christelijk Primair Onderwijs in de Hoeksche Waard.

Stichting Ouderbijdragen

Iedere school heeft een Ouderraad of een Activiteitencommissie met een eigen bankrekening. De verantwoordelijkheid en zeggenschap over deze middelen is ondergebracht bij de Stichting Ouderbijdragen. Het bestuur wordt gevormd door een lid van de Holding, een lid namens de GMR en een lid van één van de Ouderraden. Zij worden benoemd door het bestuur van de Holding. Ook hier is de voorzitter van het College van Bestuur van CSG De Waard benoemd tot statutair directeur om zo de eenheid van beleid te garanderen.

Facilitair Bedrijf De Waard

Om het schoonmaken op de scholen goed aan te sturen en te leiden heeft CSG De Waard een aparte BV opgericht die de schoonmaak op de scholen verzorgt. Het doel is kwaliteitsverbetering door sturing, coaching en scholing van de schoonmakers. Een bijkomend voordeel is dat op deze wijze ook de inkoop van middelen gecentraliseerd kan worden, wat weer leidt tot schaalvoordeel.

Organisatiestructuur*Organogram CSG De Waard*

Naast de Raad van Toezicht en het College van Bestuur is er nog een Managementteam (MT) en een Directiebestuur (DB).

De directeuren van de scholen zijn integraal verantwoordelijk voor hun school.

2.2 Raad van Toezicht

De Stichting heeft een Raad van Toezicht met een College van Bestuur. De leden van de Raad van Toezicht worden benoemd door het bestuur van de Holding en hebben als belangrijkste taak toe te zien op het College van Bestuur. Zij benoemen, schorsen of ontslaan de leden van het College van Bestuur en stellen de begroting en de jaarrekening vast. Het College van Bestuur vormt het bestuur van CSG De Waard. De Stichting is gevestigd in Oud-Beijerland en ingeschreven bij de Kamer van Koophandel te Rotterdam (dossiernummer 23091285).

De Raad van Toezicht is ultimo 2017 als volgt samengesteld:

Voorzitter

- dhr. W.M.C. Vroegop

Overige leden

- mw. C. Jalving-Vliegenthart
- dhr. J.H. Nootenboom
- dhr. J.L.R. Reitsma
- mw. H.A. Ridderhof-Bom

2.3 Medezeggenschap

De Medezeggenschapsraad

Elke school heeft een medezeggenschapsraad (MR). Via de MR hebben ouders invloed op het schoolbeleid. De primaire gesprekspartner van de MR is de schooldirecteur.

De Gemeenschappelijke Medezeggenschapsraad

CSG De Waard heeft een Gemeenschappelijke Medezeggenschapsraad (GMR) ingesteld, een orgaan voor advies- en instemmingsrecht over bovenschoolse zaken. De GMR behandelt alleen onderwerpen die voor de scholen van gemeenschappelijk (schooloverstijgend) belang zijn. De primaire gesprekspartner van de GMR is het College van Bestuur.

Het dagelijks bestuur bestaat uit:

Voorzitter: mw. M. Dekker

Secretaris: mw. J. de Jong – van den Ouden

Er is een groot aantal onderwerpen aan de orde gekomen waarbij veel beleidsplannen de revue zijn gepasseerd. Er werd onder meer gesproken over: ziekteverzuim, arbeidsomstandigheden, mediawijsheid, vervanging, begeleiding leerkrachten, kwaliteitszorg, bestuursformatieplan, organisatie personeel, mobiliteit, passend onderwijs, financieel beleidsplan, treasurystatuut, managementstatuut, directievoering en begeleiding nieuwe directeuren.

2.4 Managementteam en bestuursbureau

Om de organisatie goed te faciliteren en de gestelde doelen te kunnen bereiken is gekozen voor een managementteam en een bestuursbureau, onder leiding van dhr. E. Tuk, voorzitter College van Bestuur.

Managementteam

Binnen het Managementteam worden vijf werkterreinen onderscheiden, te weten:
Onderwijs & Identiteit, Personeelszaken, Financiën, Onderhoud & Beheer en Communicatie & PR.

Bestuursbureau

Omdat CSG De Waard ervoor heeft gekozen om alle (administratieve) zaken in eigen beheer uit te voeren zijn er mensen met verschillende specialismen werkzaam.

De volgende personen maken deel uit van het bestuursbureau:

Onderwijs & Identiteit:

Mw. M. Westdijk-Vreugdenhil, mw. Y.L. van der Beek-Baars en mw. Y. Heijnders-van der Pot

Personeelszaken:

mw. R. Notenboom, mw. M.J.F. Ferket-Ordelman en mw. B. Bos-Versprille

Financiën:

dhr. M. Noordhoek, mw. J.C. van Putten – van Soest, mw. T.C. De Poorter en mw. J. Por-Hoogwerf

Onderhoud & Beheer:

Dhr. M.D.N. Kok

Communicatie & PR:

mw. J.P. Zilverschoon-Schäfer

2.5 Scholen

Onder het bevoegd gezag van de Stichting Christelijke Scholengroep De Waard, vallen alle protestants christelijke basisscholen in de Hoeksche Waard. Eén van de scholen heeft een dependance buiten de Hoeksche Waard, namelijk op Goeree Overflakkee. De Stichting bestaat uit de onderstaande scholen:

Brinnr.	School	Plaats	Gemeente
05SF	De Wegwijzer	Piershil	Korendijk
05SK	De Schelp	Puttershoek	Binnenmaas
06RY	De Vliet	Klaaswaal	Cromstrijen
07BN	De Molenwiek	Mijnsheerenland	Binnenmaas
07NI	De Weerklank	Westmaas	Binnenmaas
07XL	De Regenboog (Z)	Zuid-Beijerland	Korendijk
07YN	De Bouwsteen	's-Gravendeel	Binnenmaas
07YY	De Regenboog (H)	Heinenoord	Binnenmaas
08AW	De Parel	Strijen	Strijen
11CE	De Bron	Numansdorp	Cromstrijen
11PD	Sabina van Egmondschool	Oud-Beijerland	Oud-Beijerland
12AH	De Kriekenhof	Oud-Beijerland	Oud-Beijerland
12YV	De Keuchenius	Oud-Beijerland	Oud-Beijerland
13KD	De Hoeksteen	Oud-Beijerland	Oud-Beijerland
14SP	Willem Alexanderschool	Oud-Beijerland	Oud-Beijerland
26LY01	De Ark	Oud-Beijerland	Oud-Beijerland
26LY02	De Ark (dependance)	Middelharnis	Middelharnis

2.6 Vertrouwenspersoon

In overeenstemming met de klachtenprocedure beschikt CSG De Waard over een vertrouwenspersoon. De vertrouwenspersoon gaat na of door bemiddeling tot een oplossing kan worden gekomen. De vertrouwenspersoon begeleidt degene met een klacht desgewenst bij de verdere procedure en verwijst in voorkomende gevallen naar andere instanties.

CSG De Waard heeft dhr. A. Berger benoemd als vertrouwenspersoon.

2.7 Klachten en klachtenafhandeling

CSG De Waard is via Verus aangesloten bij de Landelijke Klachtenregeling en hanteert de modelregeling. Er zijn 4 officiële klachten in 2017 ingediend. Deze zijn naar tevredenheid opgelost.

2.8 Realisatie van de beleidsdoelen

Op het gebied van organisatie is verder gebouwd aan de bestaande structuur.

Daarnaast worden goede relaties onderhouden met de achterban, de GMR, gemeentes en maatschappelijke instellingen.

Alle administratieve processen worden in eigen beheer uitgevoerd.

De volgende beleidsplannen zijn gewijzigd en vastgesteld:

- Kwaliteitszorg
- Mediawijsheid
- Organisatie personeel
- Passend onderwijs – basisondersteuning
- Vervanging
- Bestuursformatieplan
- Begeleiding directeuren
- Directievoering scholen
- Gesprekkencyclus
- Mobiliteit
- Ziekteverzuim

Bovenstaande plannen zijn besproken in het directiebestuur en ter instemming voorgelegd aan de GMR en vervolgens door het CvB vastgesteld.

3. Onderwijs & Identiteit

3.1 Visie

De visie van CSG De Waard omvat drie elementen waaraan een gelijke waarde wordt toegekend: de levensbeschouwelijke identiteit, de onderwijskwaliteit en de kwaliteit van opvoeding en vorming.

Levensbeschouwelijke identiteit

De Wolff (2000, p. 52) definieert identiteit van een school als 'Datgene wat de school tot deze school maakt, oftewel wat de typerende of kenmerkende eigenschappen van deze school zijn, wat de leden van de school met elkaar gemeen hebben (wat geldt voor de leden als collectief) en wat een bepaalde mate van duurzaamheid of continuïteit door de tijd kent'. In ons visiedocument beschrijven we onze levensbeschouwelijke identiteit als volgt: 'De scholen zijn open christelijke scholen, die werken vanuit de christelijke traditie. Een belangrijke taak is de overdracht van het culturele erfgoed in de breedste zin van het woord. De leerkrachten in de verschillende scholen begeleiden de kinderen actief bij hun ontdekkingstocht naar de eigen identiteit. Ze geven betekenis aan Bijbelse kernbegrippen. Van essentieel belang hierbij is een levendige en open communicatie op het gebied van levensbeschouwing, met iedereen die bij de school betrokken is.' (CSG De Waard, 2016, p.13)

Onderwijskwaliteit

Onder kwaliteit verstaan we 'de mate waarin zorgvuldig gekozen doelstellingen, gericht op wenselijk geachte opbrengsten van het onderwijsproces, het voldoen aan de behoefte van de organisatie en het tegemoet komen aan de verwachtingen van de verschillende actoren, worden gerealiseerd.' (Klifman (2016, p.8); definitie van Hendriks & Wognum, 1998, in: Horman (2010, p.15)).

Ten aanzien van de onderwijskwaliteit zeggen we in onze visie het volgende: 'De scholen van CSG De Waard bieden een rijke en stimulerende omgeving, waarin aandacht is voor alle ontwikkelingsaspecten (cognitieve, sociaal emotionele, fysieke en creatieve) van kinderen. Bij al deze aspecten wordt uitgegaan van geloof en vertrouwen in kinderen, het bieden van individuele uitdaging en ondersteuning. De kerndoelen voor het basisonderwijs zijn richtinggevend. Voor elk kind geldt het voor hem hoogst bereikbare niveau als doelstelling. De leerkrachten van de scholen werken als team samen aan onderwijsvernieuwing op basis van planmatige kwaliteitszorg. De ontwikkeling van de school is vastgelegd in het schoolplan. Op alle ontwikkelingsdomeinen zijn prestatie-indicatoren vastgesteld. Het onderwijs op de verschillende scholen is zo ingericht dat alle kinderen, ongeacht hun ontwikkelingsniveau of individuele kwaliteiten, tot hun recht komen. Het beleid van de school is erop gericht om achterstanden, de behoefte aan extra zorg, maar ook de behoefte aan extra uitdaging zo vroeg mogelijk te signaleren. Waar nodig wordt extra begeleiding geboden, zoveel mogelijk op de eigen basisschool maar wanneer het niet anders kan op één van de speciale scholen van CSG De Waard.' (CSG De Waard, 2016, p. 13-14)

Kwaliteit van opvoeding en vorming

In ons visiedocument hebben we ten aanzien van kwaliteit van opvoeding en vorming het volgende opgenomen: 'De scholen van CSG De Waard bieden een sociaal en fysiek veilig opvoedingsklimaat. Ze nemen een centrale plaats in binnen de samenleving, doordat ze een ontmoetingspunt zijn voor kinderen en ouders. De leerkrachten, die zich bewust zijn van hun voorbeeldfunctie, stimuleren de kinderen om op een respectvolle manier met elkaar om te gaan. Door middel van werkvormen dragen zij bij aan de zelfstandigheidsontwikkeling. Ze leren kinderen samenwerken en verantwoordelijkheid dragen voor zichzelf en voor anderen.' (CSG De Waard, 2016, p. 14)

3.2 Onderwijskundig beleid

Op 11 januari 2017 is het Strategisch Beleidsplan 'Leren op Niveau' tijdens de jaaropening in De Open Hof op ludieke wijze – via een SBP-Quiz - gepresenteerd aan alle collega's van De Waard. De titel van het Strategisch Beleidsplan, waaraan in 2016 door een grote groep collega's gewerkt is, heeft een tweeledige betekenis: alle leerlingen volgen onderwijs op hun eigen niveau én ons onderwijsaanbod is van hoge kwaliteit.

De strategische beleidsthema's van CSG De Waard komen voort uit de visie (zie 3.1.) en missie - Christelijke Scholengroep De Waard: voor bijzonder goed onderwijs -, een reflectie op veranderingen in de maatschappij in het algemeen en de Hoeksche Waard in het bijzonder en de actuele onderwijskundige inzichten:

1. Onderwijs op maat
2. Leren in de 21ste eeuw
3. Brede vorming
4. Doorgaande ontwikkeling
5. Christelijke identiteit

Binnen elk van de vijf thema's hebben we onze ambities voor de komende jaren beschreven. Daarnaast hebben we ambities geformuleerd wat dit voor collega's in de scholen – thema 6. Professionele cultuur - en op het bestuurskantoor betekent.

Operationalisering van het Strategisch Beleidsplan 2017-2021 vindt plaats op zowel stichtings- als schoolniveau. Dit SBP wordt vertaald in een uitvoeringsplan, waarin concrete doelstellingen worden beschreven. De zestien scholen die samen CSG De Waard vormen, nemen het Strategisch Beleidsplan als uitgangspunt voor hun schoolplannen voor de periode 2017-2021 passend bij de specifieke ontwikkeling van hun school. De schoolplannen resulteren in jaarplannen, die concrete doelstellingen bevatten die toewerken naar de ambities, zoals beschreven in het Strategisch Beleidsplan. De verantwoording voor de behaalde resultaten vindt plaats door middel van een jaarverslag.

In het kalenderjaar 2017 heeft de Directeur Onderwijs & Identiteit samen met werkgroepen gewerkt aan nieuwe beleidsplannen Kwaliteitszorg en Passend Onderwijs – Basisondersteuning.

3.3 Onderwijskundige ontwikkelingen

Kwaliteitszorg

Onder leiding van de Werkgroep Kwaliteitszorg is in het schooljaar 2017 een beleidsplan Kwaliteitszorg ontwikkeld, dat voortbouwt op de reflectie op het kwaliteitszorgsysteem op schoolniveau in 2016, die geleid heeft tot een vernieuwde tekst 'Zorg voor kwaliteit' voor de schoolplannen. Schoolleiders hebben zich in 2017 verder bekwaamd in het kwaliteitsinstrument 'Werken Met Kwaliteit (WMK)', begeleid door Willem van der Lugt (Onderwijs Consult Lugt). Alle scholen hebben een tevredenheidsonderzoek uitgezet onder ouders en leerkrachten en een vragenlijst tevredenheid inclusief veiligheid onder leerlingen. Zij hebben de resultaten hiervan geanalyseerd en gebruikt voor verdere schoolontwikkeling. Ook hebben de scholen volgens de WMK-meerjarenplanning Quick Scans afgenomen voor Didactisch handelen, activerende directe instructie, taallessenonderwijs, tijd, levensbeschouwelijke identiteit, pedagogisch handelen en klassenmanagement. CSG De Waard heeft in 2017 de Bovenschoolse Module (BM) van WMK uitgezet, waardoor de Directeur Onderwijs & Identiteit centraal vragenlijsten kan uitzetten en analyseren op stichtingsniveau. Het Management Team van CSG De Waard is in 2017 gestart met de afname van bovenschoolse Quick Scans, te weten: kwaliteitszorg, strategisch beleid, personeelsbeleid, financiën en beheer, gebouwen en beheer, PR & marketing, bestuurlijk handelen onderwijskwaliteit en voorwaarden bestuurlijk handelen.

De Directeur Onderwijs & Identiteit en de Opleidingscoördinator zijn gestart met de Auditorenscholing. Doel van deze training is om te komen tot goede, eigen definities van *audits* /zelfevaluaties/visitaties en met elkaar het proces van de *audits* te doordenken en tot uitvoer te brengen. Binnen de Bovenschoolse Module van WMK is een zelfevaluatie-instrument 'Zelfevaluatie Strategisch Beleidsplan CSG De Waard (2017-2021)' ontwikkeld.

Onderwijs op Maat

Onderwijs op Maat is onze uitwerking van Passend Onderwijs. Als CSG De Waard gaan we ervoor om alle kinderen zo thuisnabij mogelijk onderwijs en ondersteuning te bieden die past bij hun ontwikkeling en behoeften. Onderwijs op Maat betekent dat onze scholen alle leerlingen op hun eigen niveau laten leren. Scholen brengen via een vaste cyclus kennis, inzicht en vaardigheden van leerlingen in kaart, stellen op grond van deze informatie leerdoelen, stemmen lesaanbod en instructie af op de doelen en toetsen na verloop van tijd of de doelen behaald zijn. Op basis van de actuele gegevens over kennis, inzicht en vaardigheden formuleren zij nieuwe doelen en stippelen zij een vervolgaanpak uit. Scholen maken hierbij gebruik van het leerlingvolgsysteem ParnasSys en het CITO-LVS.

In het kalenderjaar 2017 heeft CSG De Waard het beleidsplan Passend Onderwijs – Basisondersteuning ontwikkeld, waarmee we invulling geven aan Artikel 8 van de Wet op het Primair Onderwijs (WP) en de basisondersteuning, zoals beschreven in het Ondersteuningsplan van het Samenwerkingsverband 28.04, waarvan wij deel uitmaken. Onder basisondersteuning verstaan we 'Het door het samenwerkingsverband afgesproken geheel van preventieve en lichte curatieve interventies die binnen de ondersteuningsstructuur van de school planmatig en op een overeengekomen kwaliteitsniveau, eventueel in samenwerking met ketenpartners, worden uitgevoerd. Het gaat dus om het ondersteuningsniveau dat minimaal van alle scholen uit ons samenwerkingsverband wordt verwacht.' (Stichting Samenwerkingsverband Passend Primair Onderwijs Hoeksche Waard, 2014, p. 17).

In het beleidsplan doen we de volgende beleidsuitspraken over de besteding van de Passend Onderwijsgelden vanuit het Samenwerkingsverband 28.04:

- 4.12. CSG De Waard ontvangt per leerling bedrag Y vanuit het Samenwerkingsverband 28.04, uitgaande van het aantal leerlingen op 1 oktober van het voorafgaande kalenderjaar.
- 4.13. CSG De Waard heeft een eigen orthopedagoge in dienst met een werktijdfactor van 0,4, welke zij betaalt uit de Passend Onderwijsgelden.
- 4.14. CSG De Waard gebruikt vanuit de Passend Onderwijsgelden 14 euro per leerling voor formatieruimte van de IB'ers, zoals aangegeven in de staffel van het bestuursformatieplan.
- 4.15. Al het overige geld per leerling vanuit het Samenwerkingsverband is beschikbaar voor de individuele scholen om de verdere ontwikkeling van de basisondersteuning vorm te geven.
- 4.16. De scholen maken - aansluitend bij hun beleid op Passend Onderwijs en Schoolondersteuningsprofiel (SOP) en in samenspraak met de MR - eigen keuzes ten aanzien van de besteding van deze Passend Onderwijsgelden, die leiden tot versterking van de basiskwaliteit, ondersteuningsstructuur en preventieve en lichte curatieve ondersteuning, bijvoorbeeld:
 - a. Professionalisering team en/of teamlid;
 - b. Extra handen in de klas;
 - c. Co-teaching;
 - d. Hulpmiddelen;
 - e. Inzet IB'er;
 - f. Consultatie van specialisten op school-, cluster- of stichtingsniveau;
 - g. Externe expertise;
 - h. Kindercoaching;
 - i. Lerarenondersteuner.
- 4.17. De scholen verantwoorden zich over de besteding van de gelden: zij maken zichtbaar dat het geld goed besteed wordt.

Aanmeldingen bij de Ondersteuningscommissie

In het kalenderjaar 2017 hebben onze scholen vierendertig leerlingen aangemeld bij de Ondersteuningscommissie van het Samenwerkingsverband 28.04. De leerlingen ontvingen de volgende adviezen: vierentwintig maal Speciaal Basisonderwijs (SBO), vier keer Da Vinci Unit van Het Pluspunt, drie maal Speciaal Onderwijs (SO) cluster 3, één keer Speciaal Onderwijs (SO) cluster 4, één maal Pre Ambulante Begeleiding (PAB) en één keer Medisch Kinderdagverblijf (MKD).

Kenniscentrum Passend Onderwijs

In 2017 hebben de plannen voor de bouw van een 'Kenniscentrum Passend Onderwijs' aan de Graaf van Egmondstraat 79 te Oud-Beijerland in samenspraak met Acis Openbaar Onderwijs en Gemiva SVG verder vorm gekregen. Onder leiding van HEVO zijn een visie en ruimtelijk en functioneel Programma van Eisen voor de nieuwbouw van het 'Kenniscentrum Passend Onderwijs' geformuleerd. De conceptvisie (januari 2017) luidt: 'De Ark, Willem-Alexander en het Pluspunt streven in samenwerking met elkaar naar een plek waar uit ieder kind het optimale wordt gehaald, kinderen passend onderwijs krijgen, kinderen sociale vaardigheden opdoen, elkaars expertise en professionaliteit wordt gedeeld, gewaardeerd en gerespecteerd en ouders een partner vinden in opvoeding, onderwijs en ontwikkeling van hun kind.' Als ideaal zien we dat leerlingen via één deur, één balie het 'Kenniscentrum Passend Onderwijs' binnenkomen en vervolgens binnen krijgen wat ze nodig hebben. We denken aan diverse stromingen binnen het 'Kenniscentrum Passend Onderwijs', die gespecialiseerd zijn in hoogbegaafdheid, autisme, SBO, gedrag, jonge leerlingen en SO.

De leerlingen zijn het uitgangspunt zijn voor het kenniscentrum: wat is goed voor hen?;

Voor het 'Kenniscentrum Passend Onderwijs' vinden we kleinschaligheid en veiligheid belangrijk.

ZML De Ark is eind 2017 verhuisd naar een tijdelijk onderkomen aan de Graaf van Egmondstraat in Oud-Beijerland.

In aanloop naar Het Kenniscentrum wil de Willem Alexanderschool, onze school voor speciaal basisonderwijs zich verder bekwamen in het bieden van bijzonder goed onderwijs aan leerlingen met externe gedragsproblematiek. Op basis van deze profilering van de school heeft CSG De Waard een financieringsverzoek ingediend bij het Samenwerkingsverband 28.04 met ingang van 1 januari 2018 voor het creëren van een rustruimte of time-out en de begeleiding en vergroting van de deskundigheid van leerkrachten door middel van een orthopedagoog, gespecialiseerd in gedrag. De school heeft haar ideeën beschreven in de nota 'Onderwijs aan leerlingen met externaliserend gedrag op de Willem Alexanderschool'

Kangoeroegroepen

Als CSG De Waard hebben we drie bovenschoolse Kangoeroegroepen, waar (meer- en) hoogbegaafde leerlingen van drie clusters scholen één ochtend per week elkaar ontmoeten en waar met name gewerkt wordt aan hun welzijn. De vraag 'Hoe ga je om met je (meer- of) hoogbegaafdheid staat centraal. Het programma van de Kangoeroe-ochtenden bestaat ondermeer uit filosoferen, doordenkers en individuele opdrachten. In de eerste helft van het kalenderjaar 2017 namen 50 leerlingen deel aan de Kangoeroegroepen, terwijl dit er in het tweede semester 41 waren. De Werkgroep Hoogbegaafdheid is gestart met de herziening van het beleidsplan Hoogbegaafdheid. Doel van dit beleidsplan is te beschrijven op welke wijze we binnen CSG De Waard

Passend Onderwijs vormgeven voor meer-, hoog- en uitzonderlijk begaafde leerlingen: op welke manieren zorgen we ervoor dat deze kinderen zo thuisnabij mogelijk onderwijs en ondersteuning ontvangen die past bij hun ontwikkeling en behoeften?

Taalklas

Vanuit onze maatschappelijke verantwoordelijkheid hebben we in 2016 het initiatief genomen tot een regionale taalklas. Kinderen met een niet-Nederlandse achtergrond leren in 'De Taalklas' binnen één tot anderhalf jaar de Nederlandse taal, zodat ze daarna onderwijs op een reguliere school kunnen volgen. De taalklas is in augustus 2016 begonnen op CBS De Hoeksteen met drie leerlingen. Aan het begin van het kalenderjaar 2017 was het leerlingaantal 17. Dit groeide uit naar 30 leerlingen aan het einde van het schooljaar 2016-2017. Per einde schooljaar 2016-2017 zijn 9 leerlingen doorgestroomd naar andere scholen binnen de Hoeksche Waard: 2 leerlingen zijn naar het Voortgezet Onderwijs gegaan en 7 leerlingen naar reguliere groepen van basisscholen in de Hoeksche Waard. De taalklas startte het schooljaar 2017-2018 met 21 leerlingen en had op 31 december 2017 30 leerlingen. In november 2017 hebben we het eerste jaar van de taalklas onderwijsinhoudelijk en financieel geëvalueerd. Voor leerlingen, die uit zouden moeten stromen naar de bovenbouw van het basisonderwijs of het voortgezet onderwijs, ontwikkelt de school een lesaanbod binnen een tweede jaar taalklas, zodat zij de overstap naar het reguliere onderwijs of het VO beter kunnen maken.

Leren in de 21ste eeuw

Als CSG De Waard sluiten we ons aan bij de Visie op toekomstgericht onderwijs, ontwikkeld door het Platform Onderwijs2032. Dit betekent dat we ervoor kiezen om 21ste-eeuwse vaardigheden de komende jaren centraal te stellen in het onderwijs op de scholen, ons heroriënteren op de organisatie van het onderwijs en onder regie van het bestuurskantoor ruimte bieden om te experimenteren met andere organisatievormen van onderwijs. In 2017 heeft CBS Sabina van Egmond het innovatietraject, waarin het werken met units verkent, voortgezet. Het team van de school heeft ondermeer een bezoek gebracht aan De Werkplaats in Bilthoven ter inspiratie en is gestart met het werken met units en leerpleinen. CBS De Hoeksteen heeft tijdens de verbouwing van de school de deuren uit de klaslokalen laten halen om ook bouwkundig de onderwijsvisie te ondersteunen. Diverse scholen werken groepsdoorbrekend voor rekenen.

Brede vorming

Onze scholen dragen zorg voor een brede ontwikkeling van leerlingen: alle leerlingen kunnen zich er op cognitief, sociaal-emotioneel, cultureel en motorisch gebied optimaal ontplooien. Speerpunten van de brede vorming zijn: sociaal-emotionele ontwikkeling, actief burgerschap en sociale integratie, cultuureducatie, techniek onderwijs, bewegingsonderwijs, ICT en Engels. Om de kwaliteit van cultuureducatie te versterken, maken de scholen gebruik van het programma Cultuureducatie Met Kwaliteit (CMK). CBS De Parel, CBS Keuchenius, CBS De Kriekenhof en CBS De Regenboog (Z) organiseren talentmiddagen of cultuurschetsen, waarbij leerlingen kunnen intekenen voor activiteiten naar keuze en/of diverse onderdelen van cultuureducatie.

Voor Techniek en Wetenschap laten de scholen zich ondersteunen door het landelijk Platform Bèta Techniek. CSG De Waard sluit zich aan bij het advies van het Platform Onderwijs2032 (2016) om Engels aan te bieden vanaf de kleuterperiode.

Onderwijs & ICT

Binnen onze scholen worden de onderwijsmethoden steeds meer digitaal en/of bevatten deze een digitale component. Leerlingen werken met Chromebooks en hebben via een draadloze internetverbinding toegang tot *webbased* educatieve software, digitale verwerkingsprogramma's zoals *Google Apps For Education* en opslag in de *cloud*. De ICT'ers binnen de stichting zijn drie maal bijeen geweest in 2017 voor ICT-beraad op stichtingsniveau.

Aan de hand van de notitie 'CSG De Waard – ICT' en de vier pijlers van Kennisnet is onder begeleiding van Frans Schouwenburg een klankbordgroep Onderwijs & ICT bijeen geweest om na te denken over vraagstukken op het gebied van Onderwijs & ICT. Het beleidsplan Onderwijs & ICT zal in 2018 worden vastgesteld.

Vorming van integrale kindcentra

Om een brug te slaan tussen kinderopvang, voorschoolse opvang en de basisschool hebben we in 2017 in samenwerking met Kivido De Kinderwaard gelanceerd voor het aanbieden van vertrouwd, veelzijdig en vernieuwend totaalaanbod kinderopvang, onderwijs en buitenschoolse opvang. De Kinderwaard werkt inmiddels vanuit diverse locaties.

Optimale aansluiting op voortgezet onderwijs

Om ervoor te zorgen dat leerlingen optimaal vanuit het basisonderwijs doorstromen naar het voortgezet onderwijs zorgen we voor goede schooladviezen - aan de hand van de Plaatsingswijzer Hoeksche Waard -, dragen we onze leerlingen warm over via het Overstapdossier Onderwijs (OSO), werken we op bestuurlijk niveau intensief samen met het voortgezet onderwijs en hebben we de intentie om met Christelijke Scholengemeenschap Willem van Oranje onderwijskundige projecten op te zetten, die gerelateerd zijn aan de beleidsthema's van ons nieuwe Strategisch Beleidsplan.

In 2017 heeft een verkennend gesprek plaatsgevonden tussen de Voorzitter College van Bestuur CSG Willem van Oranje, de voorzitter College van Bestuur CSG De Waard en de Directeur Onderwijs & Identiteit CSG De Waard voor de opzet van onderwijsinhoudelijke projecten, waarbij zowel basisscholen vanuit CSG De Waard als de CSG Willem van Oranje betrokken is. Het voorstel is om te starten met professionele leergemeenschappen rondom de thema's Engels en '21ste eeuwse vaardigheden, inclusief ICT'. Hiervoor wordt in 2018 een werkgroep PO-VO geïnitieerd met collega's uit PO en VO.

Christelijke identiteit

Scholen van CSG De Waard dragen zichtbaar en consequent hun identiteit uit. Er vindt regelmatige bezinning en doordenking plaats met betrekking tot onze christelijke identiteit. In 2017 is de groep Fakkeldragers, bestaande uit vertegenwoordigers van de scholen, twee maal bijeen geweest voor identiteitsberaad rondom de thema's 'Even stil staan om weer op weg te gaan' en 'Identiteit in optima forma'. Alle scholen beginnen de dag met openingen en vieren Pasen en Kerst. Scholen zoeken waar mogelijk samenwerking met plaatselijke kerken.

Professionele cultuur

Als CSG De Waard ambiëren we dat er binnen de stichting en alle scholen sprake is van een professionele cultuur, waarin gestalte gegeven wordt aan individueel en collectief leren en expertise-uitwisseling. Alle medewerkers zetten hun vakmanschap in en zorgen voor continue professionalisering. Daarnaast dragen alle medewerkers bij aan peer review. In professionele leergemeenschappen delen, onderzoeken en verbeteren onderwijsprofessionals samen de praktijk van leerkrachten en schoolleiding om zo het onderwijs aan leerlingen te verbeteren. Binnen scholen, clusters van scholen en bovenscholen wordt expertise van specialisten gedeeld.

Professionalisering

Medewerkers volgen jaarlijks scholing die past binnen de individuele en schoolontwikkeling en de implementatie van de beleidsthema's van het CSG De Waard Strategisch Beleidsplan. Als CSG De Waard moedigen we leerkrachten aan een wo-bachelor of een hbo/universitaire master te volgen en hebben we een Kennisplein: een overkoepelende term voor alle professionaliseringsactiviteiten die gericht zijn op het delen van interne kennis en het aanbieden van externe kennis.

Het Kennisplein is in 2017 meer afgestemd op het aanbod van het Samenwerkingsverband Hoeksche Waard en de ambities, zoals geformuleerd in ons strategisch beleidsplan. Enkele aangeboden trainingen: In gesprek met ouders, Verder Zien!, Zelfregulerend leren, Teach like a champion, Engels, Parnassys, Leraar-ouder-kind gesprekken, Verhalen vertellen, BHV Basis en BHV herhaling.

De trainingen en workshops die het SWV en Cultuureducatie met Kwaliteit (CmK) aanbieden, zijn kosteloos. Dit maakt dat er minder cursussen en trainingen zijn aangeboden op het Kennisplein en aangestuurd is op deelname aan de workshop Didactisch handelen van het Samenwerkingsverband.. Er hebben rond de 230 leerkrachten ingeschreven op het aanbod van het Kennisplein 2016-2017. De evaluaties na iedere cursus zijn positief.

Peer review

De Onderwijscoöperatie (2016, p. 5) definieert *peer review* als 'Iedere vorm van collegiale dialoog tussen peers (gelijken) op basis van de eigen onderwijspraktijk en gericht op de ontwikkeling van die praktijk'. In het schooljaar 2017-2018 werken ZML De Ark, CBS Keuchenius, CBS De Weerklank en CBS De Regenboog (Z) onder begeleiding van Stichting leerKRACHT aan het opzetten van bordsessies, het gezamenlijk ontwerp van lessen en het brengen van lesbezoeken aan elkaar. CBS De Kriekenhof werkt aan het opzetten van bordsessies, begeleid door Floor ter Wal.

Schoolleiders

Onze schoolleiders zorgen ervoor dat in de school cyclisch gewerkt wordt volgens de kwaliteitscirkel van Deming (*Plan-Do-Check-Act*). Zij voeren de afgesproken gesprekkencyclus uit en leggen periodiek klassenbezoeken af. Ze maken gebruik van een gevalideerd instrument waarmee de vaardigheden van de leerkracht in beeld worden gebracht. Ze zijn geregistreerd bij Schoolleidersregister PO. Alle schoolleiders hebben de module Kennis en Kwaliteitsontwikkeling bij Penta Nova afgerond.

Beeldcoaching

In het kalenderjaar 2017 heeft de beeldcoach van CSG De Waard in totaal 22 leerkrachten begeleid door middel van beeldcoaching: 9 startende leerkrachten, 10 nieuwe leerkrachten en 3 zittende leerkrachten.

Opleiden in de School

In het de periode januari tot en met juli 2017 heeft CSG De Waard in totaal 25 pabo-studenten begeleid. Voor de periode van augustus tot en met december 2017 betreft dit 22 studenten. Opleiden in de school is ingebed in de scholen en vraagt door de verdere ontwikkelingen in het begeleiden en coachen van de verschillende pabo-routes die gevolgd kunnen worden, om het goed bijhouden en op de hoogte blijven van deze nieuwe ontwikkelingen. De instroom van het aantal voltijd studenten ligt nog steeds lager dan enkele jaren geleden. Van belang is om de samenwerking met pabo InHolland Dordrecht te verstevigen om het aantal studenten van 15-20 per schooljaar ook te kunnen behouden op onze scholen. In de netwerkbijeenkomsten wordt regelmatig scholing ontvangen en gegeven.

Ouders als samenwerkingspartners van de school

CSG De Waard ziet de ouders van de leerlingen als pedagogische en didactische partners, die samen met de scholen de verantwoordelijkheid voor de ontwikkeling van het kind dragen. In 2017 is schoolleiderswerkgroep Ouderbetrokkenheid 3.0 verder gegaan met het doen van onderzoek naar de vormgeving van een educatief *partnership* tussen school en ouders. Ook is er een schoolleiderswerkgroep gestart, die de communicatiestructuur met ouders - door middel van een website en *apps* - onderzoekt. In het schooljaar 2017 is de nieuwe website de lucht in gegaan.

Afdeling Onderwijs & Identiteit

In 2016 is onze afdeling Onderwijs & Identiteit, die verantwoordelijk is voor bevordering van de onderwijskwaliteit op de scholen en het geven van vorm en inhoud aan de christelijke identiteit, opnieuw ingericht. Per 1 oktober 2016 is een nieuwe Directeur Onderwijs & Identiteit aangenomen. Met het Strategisch Beleidsplan als kader heeft de afdeling in 2017 de scholen ondersteuning geboden. In het schooljaar 2017 is een nieuwe stichtingsorthopedagoge benoemd, die betaald wordt vanuit de Passend Onderwijsgelden. In het kalenderjaar 2017 is maandelijks overleg tussen de Directeur Onderwijs & Identiteit en Opleidingscoördinator geïnitieerd en is de Digitale Gesprekkencyclus binnen de afdeling gestart, waar ook de leerkrachten van de Kangoeroegroepen, een leerkrachtbegeleider en de nieuwe orthopedagoge in zijn opgenomen.

Advisering richting het Voorgezet Onderwijs

Gebruikmakend van de Hoeksche Waardse Plaatsingswijzer hebben alle scholen hun leerlingen een schooladvies voor het voortgezet onderwijs gegeven, mede gebaseerd op het leerlingvolgsysteem. Daar waar al onze basisscholen in 2016 de Centrale Eindtoets gebruikten in groep 8 als *second opinion* naast het advies van de school voor vervolgonderwijs, zijn diverse scholen in 2017 overgestapt naar de IEP. De schooladviezen voor het voortgezet onderwijs zijn in beeld gebracht in figuur 1.

Schooljaar	2014/2015	2015/2016	206-2017
VSO	-	1	-
Praktijkonderwijs	6	9	4
VMBO	231	249	-
VMBO BL	-	-	30
VMBO KL/VMBO BL	-	-	7
VMBO KL	-	-	36
VMBO GL	-	-	23
VMBO TL	-	-	54
VMBO GL/HAVO	-	-	1
VMBO TL/HAVO	-	-	23
HAVO	130	104	68
HAVO/VWO	-	-	35
VWO	76	74	64

1 Schooladviezen in de schooljaren 2014-2015, 2015-2016 en 2016-2017

Vanuit het Voortgezet Onderwijs ontvangen we jaarlijks terugkoppeling over hoe onze oud-leerlingen het doen/waar zij zich bevinden in hun derde leerjaar ten opzichte van de onze advisering aan het einde van hun basisschoolperiode. In figuur 2 hebben we een overzicht per school gemaakt voor de terugkoppeling vanuit het VO voor de derdejaars leerlingen per zendende school: het aantal leerlingen dat drie jaar na het verlaten van de basisschool opgestroomd en afgestroomd is en zich in de leerweg bevindt, zoals destijds geadviseerd door de basisschool.

Brin	School	Opstroom	Afstroom	Leerweg conform advies	Percentage leerweg conform advies
05SF	De Wegwijzer	8	1	2	17
05SK	De Schelp	11	4	10	40
06RY	De Vliet	1	3	3	43
07BN	De Molenwiek	4	2	5	45
07NI	De Weerklank	2	5	3	30
07XL	De Regenboog (Z)	8	3	23	68
07YY	De Bouwsteen	11	2	5	28
07YN	De Regenboog (H)	0	0	2	100
08AW	De Parel	5	6	11	50
11CE	De Bron	15	1	25	61
11PD	Sabina van Egmondschool	15	3	30	63
12AH	De Kriekenhof	9	1	8	44
12YV	De Keuchenius	2	4	13	68
13KD	De Hoeksteen	9	4	20	61

2 Terugkoppeling uit het VO voor de derdejaars leerlingen (2017) per zendende school

Eindopbrengsten

De scores van de Centrale Eindtoets en IEP per school voor 2017 hebben we weergegeven in figuur 3.

Brin	School	Toets	Gemiddelde score	%Gewichtenleerlingen
05SF	De Wegwijzer	IEP	81,5	2 %
05SK	De Schelp	CET	534,87	5 %
06RY	De Vliet	CET	529,43	0 %
07BN	De Molenwiek	CET	541,9	1 %
07NI	De Weerklank	IEP	85,3	0 %
07XL	De Regenboog (Z)	CET	537,52	0 %
07YY	De Bouwsteen	IEP	78,2	4 %
07YN	De Regenboog (H)	CET	535,78	0 %
08AW	De Parel	CET	533,5*	11 %
11CE	De Bron	CET	533,23	6 %
11PD	Sabina van Egmondschool	IEP	79,2	4 %
12AH	De Kriekenhof	CET	541,85	5 %
12YV	De Keuchenius	IEP	80,9	8 %
13KD	De Hoeksteen	CET	532,43	5 %
Gemiddeld				

3 Gemiddelde eindtoetsscores per school (2017)

Inspectieonderzoek

In het kalenderjaar 2017 heeft de onderwijsinspectie twee van onze scholen bezocht: De Weerklank (Westmaas) en De Regenboog (Heinenoord). Het aangepaste toezicht van De Regenboog (Heinenoord) is omgezet in een basisarrangement, waardoor alle scholen van CSG De Waard weer een basisarrangement hebben.

Brin	School	Datum meest recente inspectiebezoek	Arrangement
05SF	De Wegwijzer	7-11-2013	Basistoezicht
05SK	De Schelp	14-12-2015	Basistoezicht
06RY	De Vliet	14-2-2014	Basistoezicht
07BN	De Molenwiek	7-11-2013	Basistoezicht
07NI	De Weerklank	21-02-2017	Basistoezicht
07XL	De Regenboog (Z)	7-11-2013	Basistoezicht
07YN	De Bouwsteen	7-11-2013	Basistoezicht
07YY	De Regenboog (H)	13-6-2017	Basistoezicht
08AW	De Parel	08-02-2016	Basistoezicht
11CE	De Bron	1-5-2014	Basistoezicht
11PD	Sabina van Egmondschool	18-9-2014	Basistoezicht
12AH	De Kriekenhof	19-9-2014	Basistoezicht
12YV	De Keuchenius	7-11-2013	Basistoezicht
13KD	De Hoeksteen	17-4-2014	Basistoezicht
14SP	Willem Alexanderschool	1-5-2014	Basistoezicht
26LY	De Ark	20-3-2014	Basistoezicht

4. Data meest recente inspectiebezoeken en arrangementen

3.4 Realisatie doelen

In het kalenderjaar 2017:

- is het Strategisch Beleidsplan 'Leren op niveau' gepresenteerd aan alle collega's;
- zijn beleidsplannen Kwaliteitszorg en Passend Onderwijs – Basisondersteuning ontwikkeld;
- is CSG De Waard gaan werken met de Bovenschoolse Module (BM) van Werken Met Kwaliteit (WMK);
- hebben de plannen voor het Kenniscentrum verder vorm gekregen;
- heeft de Willem Alexanderschool een notitie met betrekking tot goed onderwijs aan kinderen met externe gedragsproblematiek geschreven en hiervoor een financieringsverzoek bij het Samenwerkingsverband 28.04 ingediend;
- zijn de eerste negen leerlingen vanuit de regionale taalklas uitgestroomd naar het basis- en voortgezet onderwijs;
- maakten ruim vijftig leerlingen gebruik van de Kangoeroegroepen;
- werkte CBS Sabina van Egmond verder aan haar innovatietraject rondom het werken met units;
- slaagde CBS De Regenboog (H) erin weer een basisarrangement te bemachtigen;
- namen collega's van ZML De Ark, CBS Keuchenius, CBS De Weerklank en CBS De Regenboog (Z) deel aan een begeleidingstraject van stichting leerKRACHT;
- is De Kinderwaard gelanceerd;
- heeft een oriënterend gesprek plaatsgevonden tussen CSG De Waard en CSG Willem van Oranje met betrekking tot het opzetten van onderwijsinhoudelijke projecten binnen het PO-VO;
- hebben collega's met enthousiasme en deskundigheid gewerkt aan de implementatie van de diverse beleidsthema's van het Strategisch Beleidsplan met als doel 'Bijzonder goed onderwijs!' voor al onze leerlingen.

4 Personeel

4.1 Inleiding

Het meest waardevolle kapitaal van een organisatie zijn de mensen die er werken. Onze mensen bepalen de kwaliteit van onze organisatie en de kwaliteit van het onderwijs.

CSG De Waard is een grote werkgever met ongeveer 341 (2016: 342) personeelsleden. De werknemers werken op 18 locaties verspreid over de Hoeksche Waard en één locatie er buiten, te weten in Middelharnis. We streven er naar dat alle medewerkers de juiste competenties hebben en houden, zoals voorgeschreven in de wet Beroepen in het Onderwijs (BIO). Een goed personeelsbeleid is een essentiële voorwaarde om personeel met plezier te laten werken aan een optimale ontwikkeling van leerlingen. Door professionalisering, de mogelijkheid tot zelfontplooiing en mobiliteit wordt het personeel gestimuleerd om te werken aan de eigen ontwikkeling. In de gesprekkencyclus vindt afstemming plaats tussen de individuele ontwikkelingswensen en de organisatiedoelstellingen. Zorg en aandacht voor personeel speelt binnen het personeelsbeleid een belangrijke rol.

4.2 Bestuursformatieplan

Bestuursformatieplan

Als basis voor het bestuursformatieplan wordt gebruik gemaakt van het zogenaamde GELD-model. Door omstandigheden is de externe begeleiding die was ingezet om een normenkader op te stellen, gestagneerd. Wel zijn de strekking en tips, overgenomen van de leverancier om te komen tot een eerlijk verdeelde inzet van directie fte's, leerkracht fte's en ondersteunende fte's op basis van het aantal leerlingen op een school. De inkomsten en uitgaven moeten hierbij per school in evenwicht zijn. De inkomsten worden gebaseerd op T=0, dat wil zeggen dat de inkomsten van het betreffende schooljaar bepalend zijn voor de hoogte van de uitgaven.

4.3 Mobiliteit

Uitdiensttreding

In het kalenderjaar 2017 zijn er 30 medewerkers uit dienst gegaan. Hiervan waren er 4 mannen en 26 vrouwen. Deze 30 medewerkers hadden de volgende functies: Leerkracht (25), directeur (1), administratief financieel medewerker (1), conciërge (1), onderwijsassistent (1) en orthopedagoog (1).

Reden uit dienst	2015	2016	2017
FPU	0	0	0
Eigen verzoek	4	10	17
Ontslag kantonrechter	1	3	1
Keuzepensioen	8	6	12
Ontslag wegens arbeidsongeschiktheid	0	0	0
Overlijden	0	1	0
Totaal	13	20	30

Indiensttredingen

In het kalenderjaar 2017 zijn er 6 medewerkers (5 vrouwen en 1 man) in dienst gekomen. Deze 6 medewerkers hebben de volgende functies ingevuld:

- Leraar basisonderwijs LA (2)
- Leraar basisonderwijs LB (2)
- Orthopedagoog (1)
- Schoolassistent (hulpconciërge) (1)

Nieuw in dienst met een tijdelijk contract en uitzicht op een vast dienstverband in het kalenderjaar 2017 zijn drie medewerkers (3 vrouwen). Deze medewerkers hebben de volgende functies ingevuld:

- Leraar basisonderwijs LA (2)
- Directeur (1)

Daarnaast zijn vanuit een tijdelijk dienstverband 18 medewerkers in vaste dienst benoemd. Deze medewerkers tellen dus in 2017 niet meer mee als nieuwe instroom. Deze 18 medewerkers hebben de volgende functie:

- Directeur Onderwijs (1)
- Onderwijsassistent (4)
- Leraar basisonderwijs LA (10)
- Leraar basisonderwijs LB (3)

Medewerkers die een tijdelijk contract hebben gekregen in het kalenderjaar 2017 zijn 20 medewerkers (2 mannen en 18 vrouwen). Deze tellen wel mee als instroom in het totale aantal fte, maar niet bij het aantal vast in dienst. Deze medewerkers hebben de volgende functies ingevuld:

- Onderwijsassistent (7)
- Leraar basisonderwijs (13)

Overplaatsingen

Van een overplaatsing is sprake als standplaats en/of functiewijziging binnen de stichting plaatsvindt. In het kalenderjaar 2017 zijn 20 medewerkers van standplaats veranderd, 7 medewerkers zijn benoemd tot leerkracht LB en 1 leerkracht is benoemd tot directeur. Het aantal mensen in de mobiliteit is in 2017 gestegen van 17 naar 20.

4.4 Organisatie

Dag van de Leraar

Op de Dag van de Leraar (5 oktober 2017) kregen alle medewerkers een persoonlijke mail van de voorzitter van het College van Bestuur met een bedankje voor hun inzet het afgelopen jaar ('Dopper'). Tevens werd in deze maand een bedrag uitgekeerd van € 200,- bruto per fulltime dienstverband.

Professionalisering

Voor de uitvoering van het Kennisplein gebruiken we Profit van AFAS. Deelnemers ontvangen een deelnamecertificaat met het passend aantal studiebelastingsuren.

De navolgende cursussen zijn via het Kennisplein (naast de door de scholen zelf georganiseerde cursussen) gegeven.

- In gesprek met ouders (15 deelnemers)
- Verder Zien! (24 deelnemers)
- Zelfregulerend leren (19 deelnemers)
- Teach like a champion (15 deelnemers)
- Engels op de Hoeksteen (15 deelnemers) en Parel (25 deelnemers)
- Parnassys (20 deelnemers)
- Leraar-ouder-kind gesprekken (13 deelnemers)
- Verhalen vertellen (8 deelnemers)
- BHV Basis (5 deelnemers)
- BHV herhaling (71 deelnemers)

Verder hebben er naast deze cursussen ook andere vormen van professionalisering plaatsgevonden, te weten (niet limitatief).

- Module Kennis en Kwaliteitsontwikkeling (Penta Nova) voor schooldirecteuren
- Opleiding Schoolleider – Vakbekwaam (2 deelnemers)
- Master SEN (5 deelnemers)
- Master Bedrijfskunde (1 deelnemer)

Tevens zijn er netwerkbijeenkomsten van directeuren, schoolleiders, ICT-ers en Fakkeldragers. Aanvullend is er, gefinancierd door het Samenwerkingsverband Passend Onderwijs Hoeksche Waard, een gezamenlijk onderwijsaanbod georganiseerd, waarvan ook onze IB-ers en leerkrachten gebruik konden maken.

4.5 Functieboek en Functiebouwwerk

Het Functieboek geeft een overzicht van functies in het primair onderwijs, die binnen het eigen bestuur beschikbaar zijn. Door het beschrijven en waarderen van alle beschikbare functies wordt inzicht gegeven in de loopbaanmogelijkheden binnen CSG De Waard.

Het functiebouwwerk op bestuursniveau bestaat uit die functies uit het Functieboek van CSG De Waard die structureel in de formatie zijn opgenomen. Jaarlijks wordt bekeken of wijziging van het functiebouwwerk gewenst is.

Op schoolniveau wordt tijdens de formatiebesprekingen vastgesteld welke functies uit het Functieboek van CSG De Waard in aantal en omvang worden ingezet voor het nieuwe schooljaar. Hiermee ontstaat het functiebouwwerk per school, wat leidt tot het Functiebouwwerk op bestuursniveau.

4.6 Kengetallen

Arbeitsplaatsen

In 2017 werkten er (gemiddeld) 341 personen bij CSG De Waard. In het kalenderjaar 2017 zijn 30 medewerkers uit dienst gegaan en 6 medewerkers in dienst gekomen in een tijdelijk dienstverband met uitzicht op een vast dienstverband. Daarnaast is werk geboden aan 19 tijdelijke medewerkers. Dit betekent een daling van 1 medewerker (absoluut aantal).

Schooljaar	2015	2016	2017
Aantal arbeidsplaatsen (fte)	213	212	212
Gemiddeld aantal medewerkers	333	342	341

Per school is het aantal arbeidsplaatsen (FTE) als volgt verdeeld.

Brin	School	2015	2016	2017
05SF	De Wegwijzer	7	7	7
05SK	De Schelp	11	12	11
06RY	De Vliet	8	8	8
07BN	De Molenwiek	8	8	9
07NI	De Weerklank	7	7	7
07XL	De Regenboog ZB	10	9	9
07YN	De Bouwsteen	21	22	21
07YY	De Regenboog HN	9	10	9
08AW	De Parel	15	13	13
11CE	De Bron	14	14	14
11PD	Sabina van Egmond	21	20	21
12AH	De Kriekenhof	9	9	8
12YV	Keuchenius	8	9	9
13KD	De Hoeksteen	11	11	14
14SP	Willem Alexander	14	13	12
26LY	De Ark	29	29	30
AH26	Bestuurskantoor	11	11	11
Totaal		213	212	212

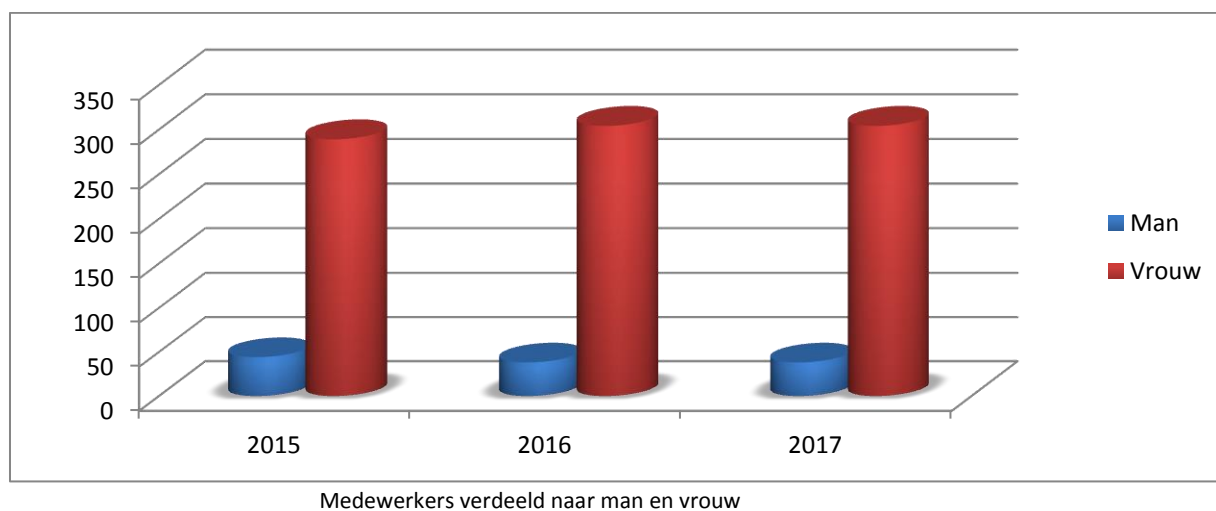
Gemiddeld gewogen leeftijd (peildatum 1 oktober)

De gemiddeld gewogen leeftijd (GGL) is onderdeel van de berekening van de bekostiging. Onderstaand is de ontwikkeling in de GGL weergegeven.

Brinnr.	School	2015	2016	2017
05SF	Wegwijzer	35,46	38,13	37,54
05SK	Schelp	48,27	46,66	46,61
06RY	Vliet	45,02	44,46	43,16
07BN	Molenwiek	41,02	42,51	41,16
07NI	Weerklank	43,41	40,77	38,82
07XL	Regenboog	46,49	44,54	44,85
07YN	Bouwsteen	42,81	43,32	44,38
07YY	Regenboog	44,03	44,74	39,07
08AW	Parel	46,20	46,23	46,73
11CE	Bron	40,93	39,19	41,18
11PD	Sabina	42,66	42,98	42,52
12AH	Kriekenhof	38,43	39,17	41,58
12YV	Keuchenius	42,62	41,03	38,14
13KD	Hoeksteen	45,65	46,11	42,26
14SP	Willem Alexander	43,49	46,95	46,75
26LY	Ark	44,88	43,95	43,92

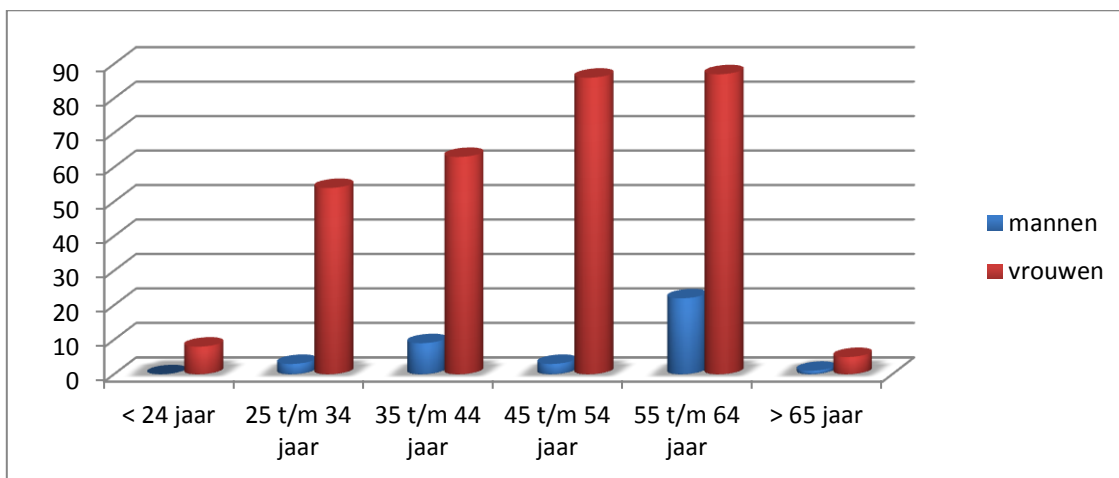
Verhouding mannen en vrouwen

Bij CSG De Waard zijn 38 mannen (11%) en 304 (89%) vrouwen in dienst.

Geslacht en leeftijd

De gemiddelde leeftijd binnen CSG De Waard is 46,72 jaar (2016: 47,3 jaar). De gemiddelde leeftijd is in 2017 ten opzichte van 2016 licht gedaald. Landelijk lag dit gemiddelde voor 2016 op 44 jaar.

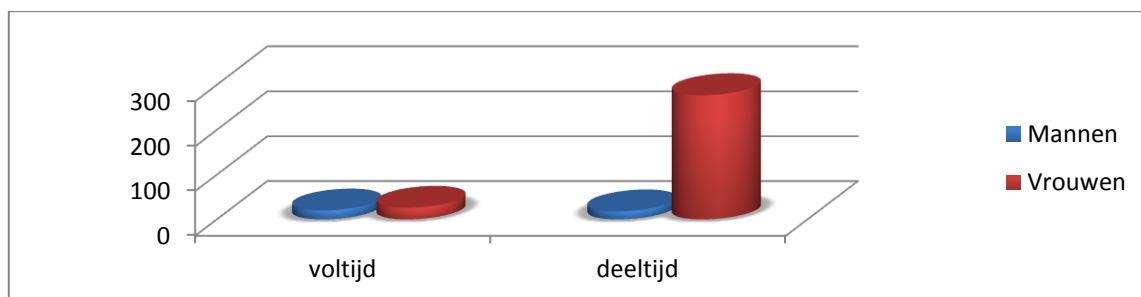

Aantal medewerkers verdeeld naar geslacht en leeftijd

CSG de Waard voert actief beleid om waar mogelijk jong personeel te benoemen. Dit beleid is geformuleerd in het bestuursformatieplan.

Vol- en deeltijd

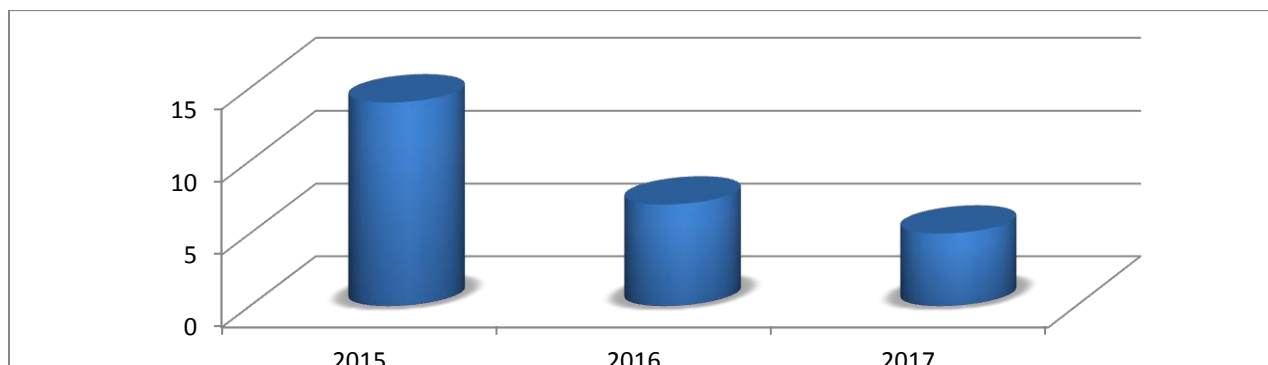
Bij CSG De Waard ligt het percentage voor deeltijd op 87% (2016: 86%). Gepensioneerden en oudere werknemers die stoppen, werkten vaak fulltime en door een minimum aan instroom bevat het bestaande personeelsbestand gaandeweg verhoudingsgewijs meer parttimers.

Medewerkers verdeeld naar voltijd en deeltijd

Ouderschapsverlof

De regeling ouderschapsverlof houdt in dat een medewerker 415 uur betaald ouderschapsverlof kan opnemen gebaseerd op een fulltime dienstverband. In het kalenderjaar 2017 maakten 5 medewerkers gebruik van de ouderschapsverlofregeling (5 vrouwen).

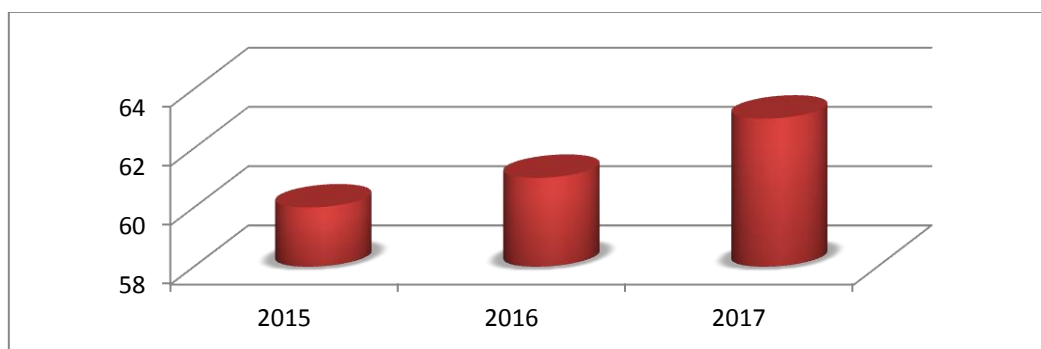

Zwangerschaps- en bevallingsverlof

In het kalenderjaar 2017 hebben 10 medewerkers zwangerschaps- en bevallingsverlof genoten. Sinds 1 augustus 2012 is vervanging voor zwangerschap niet meer verhaalbaar op het Vervangingsfonds en wordt de lumpsum daarentegen door het ministerie van OCW ook niet meer gekort ten bedrage van WAZO uitkering van het UWV. Dit betekent dat vervanging voor zwangerschap door CSG De Waard zelf wordt bekostigd met de middelen die direct worden ontvangen van het UWV.

Duurzame inzetbaarheid – bijzonder budget oudere medewerker (voorheen BAPO)

Binnen de stichting kunnen medewerkers vanaf 57 jaar gebruik maken van de BAPO regeling. Voorheen was deze leeftijd 52 jaar. Deze regeling is ervoor bedoeld om oudere medewerkers langer in dienst te kunnen houden door het inzetten van BAPO verlof.

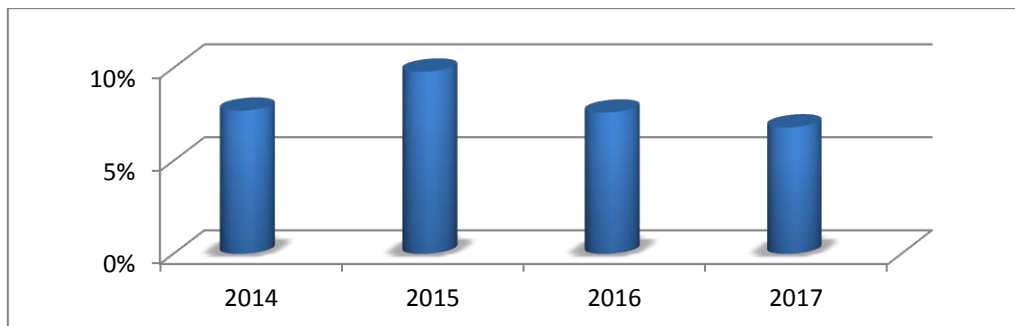

Het deelnemersaantal aan de regeling duurzame inzetbaarheid voor oudere medewerkers is in 2017 iets gestegen. Binnen de veroudering van het personeelsbestand is het aantal aanspraken op dit recht niet noemenswaardig hoger geworden. De nieuwe regeling van de CAO PO 2014 is op 1 oktober 2014 ingegaan en heeft als voorspeld geleid tot een lager deelnamepercentage. Dit vanwege de hogere eigen bijdrage en de verhoogde instapleeftijd.

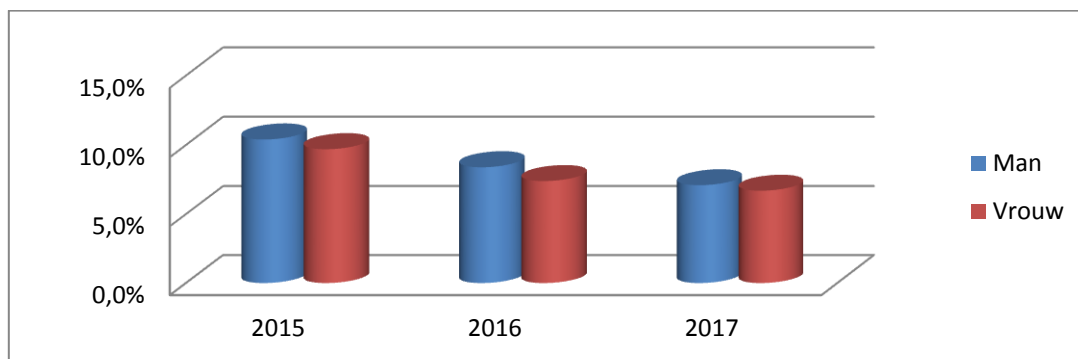
4.7 Ziekteverzuim

Ziekteverzuimpercentage

In 2017 is er sprake van een daling van het ziekteverzuim. Het ziekteverzuimpercentage bedraagt 6,8% (daling van 0,8%).

Het ziekteverzuimpercentage verdeeld naar man en vrouw geeft onderstaand beeld. Het ziekteverzuimpercentage bij vrouwen bedraagt 6,7% (daling 0,7%) en bij mannen 7,1% (daling 1,3%).

Langdurig verzuim brengt hoge kosten met zich mee, vormt een langdurige belasting voor de leidinggevende en de collega's en heeft vaak een blijvend effect op de medewerker zelf. Een van de oorzaken van langdurig verzuim zijn klachten van psychische overbelasting. Om deze te helpen te verminderen, wordt in 2018 het programma Van werkdruk naar werkplezier voortgezet en hieraan invulling gegeven door de inzet van de gelden uit het Werkdrukakkoord.

Sociaal Medisch Team (SMT)/bedrijfsarts

Ook in 2017 hield de bedrijfsarts spreekuur op de locatie van het bestuurskantoor. Na elk spreekuur is er overleg gevoerd tussen de bedrijfsarts en de directeur Personeelszaken. In het kader van de Wet verbetering Poortwachter werden met langdurig zieke werknemers re-integratie activiteiten uitgevoerd, zowel op schoolniveau als op bestuursniveau. Vanuit de schooldirectie is er behoefte om op verzoek aansluiting te vinden bij het sociaal medisch team om zo te komen tot een betere begeleiding van medewerkers bij ziekte. Zij zijn immers eerste begeleider van de zieke medewerker op de eigen werkvloer.

Risico-inventarisatie en – evaluatie (RI&E)

Per twee jaar wordt onder alle medewerkers een QuickScan uitgezet met betrekking tot het welzijn van het personeel. Na die van 2012 en 2014, is in 2016 wederom een QuickScan uitgevoerd. In 2017 werd op de volgende scholen een volledige RI&E afgenomen: CBS De Bron, CBS De Regenboog Zuid-Beijerland, CBS De vliet en CBS Sabina van Egmond (beide locaties).

Bedrijfshulpverlening (BHV)

In het kader van de bedrijfshulpverlening is binnen de stichting afgesproken dat er in elk schoolgebouw minimaal 2 BHV'ers beschikbaar zijn, zodat bij ziekte in principe altijd vervanging aanwezig is. Medewerkers die hiervoor zijn aangesteld volgen één keer in de twee jaar een herhalingscursus. Aan het eind van het kalenderjaar had de stichting 71 BHV'ers verdeeld over alle scholen.

4.8 Verklaring omtrent gedrag (VOG)

De Verklaring Omtrent het Gedrag is een wettelijke voorwaarde voor het uitoefenen van werkzaamheden binnen een onderwijsinstelling. Voor zowel onderwijzend personeel en het onderwijsondersteunend personeel moet een Verklaring Omtrent het Gedrag aanwezig zijn. Aan deze voorwaarde wordt door CSG De Waard volledig voldaan.

4.9 Realisatie van de doelen

- In schooljaar 2017-2018 zal het Kennisplein verder gaan. In navolging van de CAO PO 2014 zal zoveel mogelijk individuele professionalisering in teamverband worden uitgevoerd.
- In het kader van de duurzame inzetbaarheid gaan we verder met een structurele en begeleide inzet van Peer Review in alle scholen. Dit is een continu proces dat langzaam ingebed begint te raken, dus daarin bouwen we voort op het vorige jaar.
- CSG De Waard voert actief beleid om waar mogelijk jong personeel te benoemen. Dit beleid is geformuleerd in het bestuursformatieplan. Voor schooljaar 2017-2018 is dit ook gerealiseerd.
- Wanneer mogelijk wordt actief beleid gevoerd om de eventuele vacatures door fulltimers te laten vervullen. Met de inzet van tijdelijk personeel in 2017-2018 is hier ook gedeeltelijk aan tegemoet gekomen.
- In 2018 wordt per school gecoached op het verhogen van de verzuimdrempel en het voeren van verzuimgesprekken.
- In 2018 wordt de Digitale Gesprekkencyclus vervolgd en alle componenten verder in gebruik genomen.

5 Huisvesting

5.1 Onderwijshuisvesting

We streven naar moderne, goed geoutilleerde schoolgebouwen, met uitdagende en veilige schoolpleinen. In geval van nieuw- en verbouw wordt zoveel als mogelijk gebruik gemaakt van duurzame en milieuvriendelijke materialen en wordt energiezuinig gebouwd.

Waar mogelijk proberen we multifunctionele gebouwen te realiseren. Op alle scholen wordt periodiek een risico-inventarisatie en -evaluatie (RI&E) afgenomen. In 2017 is gestart met het aanpassen van het huisvestingsbeleid in lijn met het Strategisch Beleidsplan. In 2018 wordt dit beleid afgerond en verder geëffectueerd.

CSG De Waard is verantwoordelijk voor het totale onderhoud van de schoolgebouwen en vindt een goede huisvesting belangrijk voor het goed functioneren van leerlingen en onderwijzend en onderwijsondersteunend personeel. Jaarlijks proberen we de kwaliteit van huisvesting te borgen en waar nodig te verbeteren aan de hand van de Meerjaren Onderhoudsplanning (MOP).

5.2 Schoollocaties

CSG De Waard heeft 16 scholen (met een eigen Brinnummer) gehuisvest in 20 gebouwen. Deze gebouwen staan in zes gemeenten: Binnenmaas (5), Cromstrijen (2), Korendijk (2), Middelharnis (1), Oud-Beijerland (8) en Strijen (1).

Nieuwbouw en renovatie

In Oud-Beijerland is één van onze basisscholen in 2017 volledig gerenoveerd. Hierbij is in samenwerking met de gemeente gekomen tot het wegwerken van achterstallig onderhoud, vermindering van de leegstand en verbetering van het schoolgebouw. Door middel van deze renovatie is er weer sprake van een school met een frisse en moderne uitstraling.

In oktober is de nieuwbouw voor CBS De Molenwiek opgeleverd en in gebruik genomen. De Molenwiek is nu gehuisvest in het MFC Dorpshart te Mijnsheerenland.

Onderhoud

In veel van onze scholen is in 2017 (groot) onderhoud gepleegd en dit is waar mogelijk gecombineerd met het creëren van IKC's van de KinderWaard. Dit hebben we uitgevoerd bij CBS De Bron, CBS De Schelp, CBS De Vliet en CBS De Bouwsteen. Aan de gebouwen van De Hoeksteen (Zilvermeeuw en Aalscholver) is groot onderhoud uitgevoerd. Deze twee gebouwen hebben nu weer een frisse en moderne uitstraling.

Kenniscentrum en verhuizing Ark (tijdelijke locatie voor huisvesting)

In 2017 is een tijdelijke locatie voor huisvesting van De Ark toegewezen door de Gemeente Oud-Beijerland. Het gebouw is aangepast aan de vereisten voor de doelgroep. Het oude pand van De Ark is in begin 2018 overgedragen aan de Gemeente Oud-Beijerland. Tegelijkertijd zijn de voorbereidende werkzaamheden voor het realiseren van het Kenniscentrum opgestart. Eind 2017 heeft architectenselectie plaatsgevonden en is een partij (Hevo) voor het integrale projectmanagement aangesteld. Hevo opereert namens de drie betrokken besturen en is verantwoordelijk voor zowel ontwerp als bouw. Geplande oplevering van het Kenniscentrum is zomer 2020.

5.3 (Eigen) Beheer

CSG De Waard realiseert zich dat het beheren van schoolgebouwen niet eenvoudig is, gezien de wettelijke regelgeving en aan regels gebonden inkomsten. Voor het beheer is daarom specialistische kennis vereist, die CSG De Waard heeft extern ingehuurd. De werkzaamheden worden gedurende 3 dagen per week vanuit ons bestuurskantoor te Oud-Beijerland verricht. Het streven is om eind kalenderjaar 2018 te werken met een medewerker in dienst bij CSG De Waard.

5.4 Realisatie doelstellingen voor onderwijshuisvesting

- Diverse schoolgebouwen zijn structureel verbeterd in 2017.
- Uitgangspunt is om zo adequaat en aantrekkelijk mogelijk te verbouwen.
- Het voor 2017 geactualiseerde meerjarenonderhoudsplan (MOP) is richtinggevend geweest voor de realisatie.
- De financiële consequenties van het MOP zijn in 2017 taakstellend in de begroting opgenomen.

6 Financiën

6.1 Financieel beleid

Inleiding

Doelstelling van CSG De Waard is een gezonde financiële positie. Een organisatie die financieel niet gezond is, komt zeker in de problemen. De financiën zijn dus een belangrijke risicofactor. Om er voor te zorgen dat er geen financiële problemen ontstaan is de financiële verslaglegging een belangrijk onderdeel in de organisatie. Instrumenten die wij hierbij gebruiken zijn: begrotingen, maandrapportages, eindejaarsprognoses, jaarrekeningen, meerjarenbegrotingen en liquiditeitsbegrotingen. De werkwijzen met betrekking tot begroten, administreren en rapporteren vormen samen de administratieve organisatie. De administratieve organisatie is het geheel van processen en functies binnen een organisatie. In dit verband zijn zaken vastgelegd met betrekking tot het inkoop- en het betalingsproces, de omgang met kassen en bankrekeningen, het begrotingsproces, de periodieke rapportages, de besteding en verantwoording, en de debiteuren- en crediteurenadministratie.

Daarnaast hebben we een heldere en duidelijke Planning- & Controlcyclus opgezet en zijn er duidelijke afspraken gemaakt over taken, bevoegdheden en verantwoordelijkheden. De bevoegdheden van de Raad van Toezicht, het College van Bestuur en de directeurs zijn vastgelegd. Een onderdeel van die bevoegdheden is de budgetbevoegdheid. Het gaat dan om het aangaan van overeenkomsten (zowel inkoop als verkoop) en het accorderen en coderen van facturen. Middelen die gebruikt worden in de Planning- & Controlcyclus zijn:

1. Begrotingen

De begroting dient gedurende het boekjaar als uitgangspunt voor de kostenbewaking en inkomstenrealisatie. Er gewerkt met een (meerjaren)begroting, liquiditeitsbegroting en investeringsbegroting. De begroting wordt jaarlijks ter goedkeuring aan de Raad van Toezicht voorgelegd. Als ambitie hebben we omschreven dat op basis van het strategisch beleidsplan de afdeling financiën de doelstellingen vertaalt in concrete bedragen en deze opneemt in de meerjarenbegroting en de jaarbegroting.

2. Rapportages

Managementrapportages/bestuursrapportages:

- Maandelijkse rapportage (realisatie en prognose tot einde jaar) door de controller aan de voorzitter van het College van Bestuur.

Financiële kaders

Het ministerie van OCW berekent de lumpsum financiering per school, rekening houdend met kenmerken als omvang van de school, de leerlingengewichten en de leeftijd van het onderwijzend personeel. De toekenning van de lumpsum financiering vindt plaats op stichtingsniveau.

Financieel beleid

- CSG De Waard voert een beleidscyclus met een duur van 4 jaar. Dit beleid wordt vastgelegd in een bovenschools strategisch beleidsplan en op schoolniveau in een meerjaren schoolplan. De strategische keuzen krijgen een financiële vertaling in een meerjarenbegroting.
- Jaarlijks wordt binnen het kader van het strategisch beleidsplan (op bovenschools niveau) en het schoolplan (op schoolniveau) een jaarplan opgesteld. Het jaarplan krijgt een financiële vertaling in een jaarbegroting.
- Om te kunnen beoordelen of een organisatie financieel gezond is, wordt o.a. gebruik gemaakt van kengetallen. Naar aanleiding van het rapport van de Commissie Vermogensbeheer Onderwijsinstellingen (Commissie Don) is het kengetal weerstandsvermogen vervangen door de term kapitalisatiefactor. Andere kengetallen die ook gebruikt worden in dit verband zijn: solvabiliteit, liquiditeit en rentabiliteit.
- Het te voeren financieel beleid is er op gericht om de waarden van de vier kengetallen binnen de door de commissie Don geadviseerde bandbreedten te houden.
- Geld dat niet direct nodig is om in te zetten zal op een spaarrekening gezet worden. Er wordt niet belegd.
- De stichting heeft een (sluitende) begroting op basis van de beschikbaar gestelde middelen. De huidige meerjarenbegroting vertoont voor een verlies in de personele exploitatie. Om te komen tot een eerlijk verdeelde inzet van directie fte's, leerkracht fte's en ondersteunende fte's zijn richtlijnen opgesteld.
- In het geval dit door omstandigheden niet mogelijk of wenselijk is, kan hiervan worden afgeweken. Dit laatste kan alleen in het geval de financiële positie van de stichting gezond is.
- Het beleid van CSG De Waard is er op gericht dat de werkelijke personeelslasten maximaal gelijk zijn aan de bekostigde personeelslasten.
- De belangrijkste grondslag voor de toekenning van een materieel budget vormt de ministeriële beschikking.
- De verdeling van de lumpsumgelden vindt plaats op bestuursniveau.
- Begrotingen worden jaarlijks in december vastgesteld.
- Een begrotingsjaar is gelijk aan een kalenderjaar.
- Voor de formatieve toedeling wordt gekeken naar het werkelijk aantal leerlingen dat in een bepaald seizoen op school zit ($T=0$). Tussentijdse groei wordt gefaciliteerd. Er is sprake van groei wanneer op enig moment in het jaar er meer leerlingen zijn dan het aantal leerlingen op 1 augustus van dat jaar + 3% + 13 leerlingen.
- Een meerjarenbegroting bestaat uit het komende begrotingsjaar plus de drie daaropvolgende jaren ($T+3$).
- Een vastgestelde begroting wordt onder normale omstandigheden niet tussentijds gewijzigd.
- Er vinden in principe geen benoemingen plaats, die het beschikbare budget overschrijden.
- Beslissing over inzet van dit saldo op extra personeel in een volgende schooljaar is punt van overleg met de directeur Personeel.
- De financieringsstromen komen op bovenschools niveau binnen en worden herverdeeld over de scholen en de stichting. Jaarlijks wordt in een (totaal)begroting een voorstel gedaan over de wijze waarop de gelden worden verdeeld. Na een positief advies van het Directiebestuur en de goedkeuring GMR stelt de Raad van Toezicht de begroting vast.
- Jaarlijks wordt door middel van een bestuursverslag verantwoording afgelegd van het gevoerde financiële beleid en de gevolgen daarvan. Dat laatste wordt zichtbaar in de jaarrekening.

- De door CSG De Waard verstrekte lening is het gevolg van de herfinanciering van het kantoorpand via Stichting Vermogensbeheer De Waard (SVB). SVB is een verbonden partij van CSG De Waard. In strikt formele zin is deze lening niet conform de regeling Beleggen en Belenen en het treasurystatuut. In samenspraak met betrokken partijen en het voorleggen van deze casus aan de controlerend accountant is besloten de lening te kwalificeren als een redelijk risicoloze “belegging”. Er is sprake van: a) overwaarde in het kantoorpand b) hypothecaire zekerheid en c) mogelijkheid tot verrekening van rente / aflossingen met verschuldigde huurpenningen. Op grond hiervan is er sprake van een zakelijke transactie.

6.2 Financiële kengetallen

Financiële positie

In onderstaande tabel zijn op basis van de geconsolideerde jaarrekening de kengetallen bij het toezicht op de financiële continuïteit van onderwijsinstellingen opgenomen. Deze set aan kengetallen wordt door de inspectie gebruikt.

KENGETALLEN	ONDERGRENS	BOVENGRENS	2012	2013	2014	2015	2016	2017
Solvabiliteit 2	0,30	Geen	0,68	0,71	0,71	0,52	0,73	0,70
Liquiditeit	0,75	Geen	1,92	2,22	2,26	2,35	2,60	2,29
Huisvestingsratio	0,10	Geen	0,1	0,07	0,06	0,06	0,06	0,06
Weerstandsvermogen	0,05	Geen	0,18	0,20	0,20	0,20	0,21	0,22
Rentabiliteit	-	Geen	-0,00	0,03	-0,01	0,01	0,01	0,01

Solvabiliteit 2

De solvabiliteit geeft aan in hoeverre een instelling op langere termijn aan zijn financiële verplichtingen kan blijven voldoen (eigen vermogen + voorzieningen/balanstotaal).

Liquiditeit

De liquiditeit geeft aan in hoeverre de instelling op korte termijn aan zijn verplichtingen kan voldoen. Formule: de verhouding tussen de vlottende activa (som van liquide middelen en de vorderingen) en de kortlopende schulden.

Huisvestingsratio

De huisvestingsratio geeft de verhouding huisvestingslasten vermeerderd met de afschrijvingen van gebouwen en terreinen aan ten opzichte van de totale lasten.

Weerstandsvermogen

Het weerstandsvermogen vormt de financiële buffer van de organisatie en is een maatstaf in hoeverre de organisatie in staat is op basis van eigen middelen financiële tegenvallers op te vangen. Het weerstandsvermogen wordt berekend door het Eigen Vermogen te delen door totale baten (definitie Ministerie OCW).

Rentabiliteit

De rentabiliteit geeft de verhouding aan tussen het resultaat over het boekjaar ten opzichte van de totale baten.

Conclusie

Op basis van de genoemde kengetallen kan worden gesteld dat CSG De Waard financieel gezond is.

6.3 Treasuryverslag

Beleggen en belenen

Het treasurybeleid vindt plaats binnen de kaders van de Regeling van het Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschappen uit 2016. Hierin staan regels voor het beleggen en belenen van publieke middelen (Regeling beleggen en belenen door instellingen voor onderwijs en onderzoek 2016). Conform deze regeling heeft CSG De Waard een treasurystatuut opgesteld. In dit statuut wordt het treasurybeleid uiteengezet en een beschrijving gegeven van de bevoegdheden en verantwoordelijkheden in het kader van de treasuryfunctie. De stichting heeft geen beleggingen.

De totale rente-inkomsten in het kalenderjaar 2017 op basis van de geconsolideerde jaarrekening bedragen € 3.907 (2016: € 9.890).

6.4 Analyse van het resultaat

Exploitatieresultaat

Het exploitatieresultaat bedraagt € 246.232. In de begroting is uitgegaan van een resultaat van € 45.000 negatief. Het resultaat is € 291.232 hoger dan begroot. Zowel de baten als de lasten wijken af met de begroting.

Baten

De hogere baten zijn op alle drie de categorieën van toepassing.

- *Rijksbijdragen*
De personele lumpsumvergoeding is door de aanpassing van de beschikking 2016/2017 hoger uitgevallen. Gemiddeld is er 3,6% meer aan lumpsumvergoeding ontvangen ten opzichte van de begroting (in EUR 435.000). Tevens is een post aan groeibekostiging ontvangen, welke niet was voorzien (in EUR 32.000).
- *Overige overheidsbijdragen en – subsidies*
De overige overheidsbijdragen zijn hoger dan begroot als gevolg van hogere baten als gevolg van de bijzondere bekostiging vreemdelingen / asielzoekers.
- *Overige baten*
De overige baten zijn hoger als gevolg van een te “voorzichtige” begroting op de volgende punten: levensloop vergoeding, vergoeding CNV schoolleider en een onverwachte restitutie ABP 2016.

Lasten

Personeelslasten

De loonkosten per FTE bedragen per saldo € 62,5K (begroot € 60,6K; 2016: € 61,6K). In absolute cijfers betekent dit een afwijking van € 431.720 ten opzichte van de begroting. De afwijking ten opzichte van de begroting wordt voor een belangrijk deel verklaard door de lagere vergoedingen uit het vervangingsfonds. In de begroting is uitgegaan van een bate van € 800.000 en in praktijk is deze vergoeding uitgekomen op ruim € 550.000.

Afschrijvingen

De afschrijvingen zijn circa € 100.000 lager dan begroot, echter liggen wel in lijn met de realisatie van 2016. De afwijking ten opzichte van de begroting wordt verklaard door de marge welke in de begroting is opgenomen ten aanzien van deze categorie aan kosten. In de begroting wordt de gedachte aangehouden dat scholen herinvesteringen kunnen doen van reeds afgeschreven vaste activa.

Huisvestingslasten

De huisvestingslasten liggen in lijn met de begroting en de realisatie over 2016. Wel is er sprake van een verschuiving tussen de kosten voor energie/water en schoonmaakkosten. De schoonmaakkosten zijn gestegen als gevolg van renovatieschoonmaak, oplevering nieuwbouw en toename van de verhuuractiviteiten.

Overige lasten

De overige lasten zijn hoger dan begroot (€ 281.435). Dit betreffen de hoger dan begrote lasten voor de dotatie overige voorzieningen. De dotatie is op het niveau van 2016 vastgesteld, echter is in de begroting uitgegaan van € 400.000 als dotatie. De gewijzigde meerjarenonderhoudsplannen noodzakelijk tot deze verhoging van de dotatie.

Balans

Het balanstotaal van de geconsolideerde jaarrekening is met € 182.553 toegenomen ten opzichte van 2016. Zowel de materiële vaste activa, als de vorderingen zijn toegenomen. Het effect van deze toename wordt gecompenseerd door de lagere stand aan liquide middelen. De materiële vaste activa zijn gestegen als gevolg van de investeringen in onder andere meubilair en ICT. De hogere post vorderingen is te verklaren door vorderingen op de gemeente Oud-Beijerland uit hoofde van verbouwingen bij een 3-tal scholen, te weten: CBS De Kriekenhof, CBS De Hoeksteen en ZMLK De Ark voor in totaliteit € 358.000. De liquide middelen zijn gedaald als gevolg van de investeringen in vaste activa.

Investeringsbeleid

Er wordt jaarlijks geld geïnvesteerd in het onderwijs. Naast personeel en de kosten voor huisvesting en administratie, wordt er geïnvesteerd in methoden (onderwijsleerpakketen), ICT (computers en het onderhoud daarvan), meubilair en gebouwen. Dit gebeurt op basis van meerjarenbegrotingen, waarbij het uitgangspunt is dat methoden (onderwijsleerpakket - OLP) om de 8 jaar vervangen worden. Computers (ICT) om de 4 jaar en meubilair om de 20 jaar.

Maar ook wordt er jaarlijks veel geïnvesteerd in de schoolgebouwen (onderhoud, ver- en nieuwbouw). Ons bestuur gebruikt hiervoor een MeerjarenOnderhoudsPlanning (MOP) en gemeenten een (integraal) huisvestingsplan.

Continuïteit

Het eigen vermogen van de instelling bedraagt per 31 december 2017 € 3.909.581 (2016: € 3.663.352). De continuïteit van de instelling hangt in hoge mate af van de bekostiging van het ministerie van OCW. De in de onderhavige jaarrekening gehanteerde grondslagen van waardering en resultaatbepaling zijn gebaseerd op de veronderstelling van continuïteit van de instelling.

6.5 Realisatie van de doelen

De twee gestelde doelen zijn gerealiseerd. Het gaat om:

- een gezonde financiële positie, en
- goed leesbare, actuele financiële rapportages voor alle geledingen in de organisatie.

7 Risicoparagraaf

In de Code Goed Bestuur is aangegeven dat er beleid gevoerd moet worden inzake risicomanagement. Doel hiervan is dat risico's en beheersingsmaatregelen niet op een willekeurige, maar op een gestructureerde manier worden geïnventariseerd.

Risico-inventarisatie

Bij de risico-inventarisatie wordt gekeken naar politieke besluitvorming, leerlingaantallen, onderwijskwaliteit, personeel en organisatie en gebouwen en middelen.

Per onderdeel is het risicoprofiel gekwalificeerd als: laag, middel of hoog.

Politieke besluitvorming

De risico's ten aanzien van de politieke besluitvorming zijn onderstaand weergegeven:

- Inconsequent beleid;
- Structureel tekort aan financiële middelen;
- Oormerking van gelden;
- Onduidelijke wetgeving in het kader van de voorschool.

Om de effecten van politieke besluitvorming in beeld te krijgen worden onderstaande maatregelen getroffen:

- Het bijwonen van vergaderingen met politiek en gemeenten.
- Actief participeren in sectorraden en netwerken, zowel landelijk als regionaal.
- Om te komen tot een eerlijk verdeelde inzet van directie fte's, leerkracht fte's en ondersteunende fte's zijn richtlijnen opgesteld.

⇒ Risicoprofiel na invloed van mitigerende maatregelen: hoog

Leerlingaantallen / Onderwijskwaliteit

De krimp in de regio en de daarmee samenhangende daling van het aantal leerlingen en de bekostiging. We moeten met minder middelen minimaal dezelfde kwaliteit leveren op hetzelfde aantal scholen.

Om de effecten van het dalende aantal leerlingen en leveren van "kwaliteit" in beeld te krijgen worden onderstaande maatregelen getroffen:

- Beleidsplannen Kwaliteitszorg en Passend Onderwijs – Basisondersteuning zijn ontwikkeld.
- De onderwijskwaliteit wordt gewaarborgd door: WMK (kwaliteitszorg), het SchoolInformatie Systeem (SIS) en het interne jaarverslag van de scholen. Tevens is CSG De Waard gaan werken met de Bovenschoolse Module van Werken Met Kwaliteit.
- Stimulering van collega's zodat met enthousiasme en deskundigheid gewerkt wordt aan de implementatie van de diverse beleidsthema's van het Strategisch Beleidsplan met als doel 'Bijzonder goed onderwijs!'.
- Voldoende aandacht voor handhaving, respectievelijk verbetering van het belangstellingspercentage.
- Analyseren van de demografische ontwikkelingen met effect op het aantal leerlingen.

⇒ Risicoprofiel na invloed van mitigerende maatregelen: middel

Personeel en organisatie

Er is een dreigend tekort aan goed geschoold personeel, zowel voor de klas als in het management.

Om de effecten van het dreigende tekort aan personeel in beeld te krijgen worden onderstaande maatregelen getroffen:

- We voeren actief beleid om waar mogelijk jong personeel te benoemen. Dit beleid is geformuleerd in het bestuursformatieplan.
- Wanneer mogelijk wordt actief beleid gevoerd om eventuele vacatures door fulltimers te laten vervullen.
- Per school wordt gecoached op het verhogen van de verzuimdrempel en het voeren van verzuimgesprekken.
- We werken met gemotiveerde leerkrachten en schoolleiders die zich individueel en collectief ontwikkelen.
- Er is sprake van beleid op de gebieden van professionalisering, ziekteverzuim, gesprekkencyclus, werving & selectie en startende leerkrachten.

⇒ Risicoprofiel na invloed van mitigerende maatregelen: middel

Gebouwen en middelen

Met ingang van 1 januari 2017 is een nieuwe medewerker gestart voor het vastgoedbeheer. Er zijn diverse projecten in het kader van verbouw, nieuwbouw en renovatie gestart.

Gebouwen

De aandacht zal de komende periode liggen op de projecten:

- Nieuwbouw ZML De Ark en de Willem Alexanderschool te Oud-Beijerland als onderdeel van het kenniscentrum te Oud-Beijerland;
- Verbouwing CBS De Parel te Strijen.

Het belangrijkste risico ten aanzien van de projecten betreft overschrijding van het beschikbare budget.

Als maatregel is getroffen om de projecten en opvolging daarvan te monitoren door de medewerker vastgoedbeheer. Periodiek vinden afstemmingen plaats met de financiële administratie.

Middelen

Onze inventaris (onderwijsleerpakketten, meubilair en ICT-middelen) zijn up to date. Jaarlijks wordt aan de hand van een investeringsplan bepaald wat wordt vervangen of vernieuwd.

Als maatregel is getroffen om naast de (meerjaren) begroting een liquiditeits- en investeringsbegroting op te stellen.

⇒ Risicoprofiel na invloed van mitigerende maatregelen: middel

Conclusie

In het geval aan elk benoemd risico eenzelfde gewicht wordt toegekend, is er sprake van een gemiddeld risicoprofiel. Om de risico's zoveel mogelijk te beperken hebben we maatregelen genomen. Het jaarresultaat laat zien dat we financieel gezond zijn en de meerjarenbegroting dat we dit ook in de toekomst kunnen zijn.

8 Continuïteitsparagraaf

8.1 Vooruitblik

Na introductie van het Strategisch Beleidsplan is bij de opening van het kalenderjaar op 10 januari 2018 opnieuw breed aandacht gevraagd voor de relevante thema's aan de hand van een citatenquiz. De hoofdprijs betrof een studiereis naar Scandinavië.

Het strategisch beleidsplan 2017 – 2021 genaamd “Leren op niveau” geeft de stichting uitdrukking aan de wens om de leerling centraal te stellen en aan te sluiten bij dienst leerbehoeften, leermogelijkheden en talenten.

Het strategisch beleidsplan is ingedeeld naar:

- I. Wat willen we bereiken met ons onderwijs?
- II. Wat vragen we van onze mensen?
- III. Wat vragen we van onze organisatie?

I. Wat willen we bereiken met ons onderwijs?

CSG De Waard stelt de leerling centraal, wil uitdagend en toekomstgericht onderwijs bieden, inspelen op de talenten en leerbehoeften van alle leerlingen en insteken op brede persoonlijke en maatschappelijke vorming. Door dit alles heen speelt de christelijke oriëntatie van CSG De Waard.

II. Wat vragen we van onze mensen?

CSG De Waard staat voor bijzonder goed onderwijs. Het College van Bestuur realiseert zich dat leerkrachten, onderwijsondersteunend personeel, schoolleiders, ouders, bestuursbureau en overheid partners zijn in de realisatie van bijzonder goed onderwijs voor de bijna 3.000 leerlingen in de Hoeksche Waard, die door hun ouders aan onze scholen zijn toevertrouwd. Elk van de partners draagt bij aan het realiseren van de ambities van CSG De Waard vanuit zijn rol.

III. Wat vragen we van onze organisatie?

Het College van Bestuur van CSG De Waard is eindverantwoordelijk voor de scholengroep en werkt binnen de door de Raad van Toezicht gestelde kaders. Het College van Bestuur vertegenwoordigt CSG De Waard naar buiten toe en geeft leiding aan het bestuursbureau. Het bestuursbureau is er om scholen te ondersteunen; de medewerkers beschikken over deskundigheid waar een ieder een beroep op kan doen.

8.2 A. Gegevensset

Kengetal (stand 31/12)	2016 Realisa- tie	2017 Rea- lisatie	2018 Prog- nose	2019 Prognose	2020 Prognose
A.1. Kengetallen					
Aantal leerlingen - 1 oktober (n-1)	2.930	2.844	2.785	2.783	2.763
Personele bezetting					
- Bestuur / management (fte)	29	29	28	28	27
- Personeel primair proces (fte)	144	144	137	137	136
- Ondersteunend personeel (fte)	39	39	37	37	37
	212	212	202	202	200

Toelichting

Personele bezetting in FTE

De personele bezetting in FTE is bepaald op basis van de voorhanden gegevens uit de personeelsadministratie. Voor de kalenderjaren 2016 tot en met 2020 is een beste inschatting gemaakt naar rato van het verloop van het aantal leerlingen. De gegevens over de personele bezetting hebben betrekking op CSG De Waard.

Leerlingaantallen – 1 oktober (n-1)

De leerlingaantallen zijn opgenomen conform de 1 oktober telling van het voorgaande boekjaar. Dat wil zeggen voor kalenderjaar 2016 is de telling van 1 oktober 2015 vermeld. De leerlingaantallen voor de jaren 2018 tot en met 2020 zijn gebaseerd op een beste inschatting.

A.2. Meerjarenbegroting Balans	31-12-2016 Realisatie	31-12-2017 Realisatie	31-12-2018 Prognose	31-12-2019 Prognose	31-12-2020 Prognose
Activa					
Vaste activa					
Immateriële vaste activa	-	-	-	-	-
Materiële vaste activa	2.206.715	2.331.644	2.299.644	2.267.644	2.235.644
Financiële vaste activa	140.000	100.000	60.000	20.000	-
Vaste activa, totaal	2.346.715	2.431.644	2.359.644	2.287.644	2.235.644
Vlottende activa					
Voorraden	-	-	-	-	-
Vorderingen	1.166.424	1.592.346	1.257.254	1.594.222	1.915.425
Effecten	-	-	-	-	-
Liquide middelen	3.903.315	3.541.191	3.383.102	2.868.134	2.348.931
Vlottende activa, totaal	5.069.739	5.133.537	4.640.356	4.462.356	4.264.356
Activa, totaal	7.416.454	7.565.181	7.000.000	6.750.000	6.500.000
PASSIVA					
Eigen vermogen					
Eigen vermogen, algemene reserve	2.892.901	3.197.501	3.197.501	2.999.431	2.817.126
Eigen vermogen, bestemmingsreserves	770.450	712.080	667.080	622.080	577.080
Eigen vermogen, overige reserves en fondsen	-	-	-	-	-
Voorzieningen	1.767.349	1.375.068	1.039.952	1.120.435	1.268.482
Langlopende schulden	38.885	34.297	29.709	25.121	20.533
Kortlopende schulden	1.946.869	2.246.235	2.065.758	1.982.933	1.816.779
Passiva, totaal	7.416.454	7.565.181	7.000.000	6.750.000	6.500.000

A.2. Meerjarenbegroting
Baten en lasten

	2016 Realisatie	2017 Realisatie	2018 Prognose	2019 Prognose	2020 Prognose
BATEN					
Rijksbijdragen	16.854.719	17.305.076	16.838.000	16.645.318	16.565.355
Overheidsbijdragen en -subsidies overige overheden	102.500	126.057	56.000	39.000	39.000
Overige baten	210.805	238.920	163.000	155.000	155.000
TOTAAL BATEN	17.168.024	17.670.053	17.057.000	16.839.318	16.759.355
LASTEN					
Personeelslasten	14.169.870	14.557.445	14.352.000	14.327.788	14.230.938
Afschrijvingen	373.065	366.770	432.000	432.000	432.000
Huisvestingslasten	943.868	954.510	939.500	940.600	941.722
Overige lasten	1.495.112	1.546.921	1.335.000	1.335.000	1.335.000
TOTAAL LASTEN	16.981.915	17.425.646	17.058.500	17.035.388	16.939.660
Saldo baten en lasten uit gewone bedrijfsvoering	186.109	244.407	-1.500	-196.070	-180.305
Financiële baten	9.890	3.907	2.500	-	-
Financiële lasten	-1.049	-2.082	-1.000	-2.000	-2.000
Financiële bedrijfsvoering, overig	-	-	-	-	-
Saldo financiële bedrijfsvoering	8.841	1.825	1.500	-2.000	-2.000
Buitengewoon resultaat	-	-	-	-	-
TOTAAL RESULTAAT	194.950	246.232	-	-198.070	-182.305

Toelichting

Het onder A.2. opgenomen cijfermateriaal heeft betrekking op CSG De Waard en haar dochtermaatschappij (Facilitair Bedrijf "De Waard"). Jaarlijks wordt een begroting voor het komende kalenderjaar opgesteld. Dit vindt plaats vanuit een meerjarenvisie, welke op haar beurt is afgeleid uit de meerjarenbegroting.

Voor de goede orde vermelden wij dat voorgaande meerjarenbegroting taakstellend is en uitgaat van de huidige (bekende) wet- en regelgeving. Waarbij het risico groot is dat de realisatie daarvan in de toekomst zal afwijken, ook omdat de praktijk weerbarstig is. Er is in dit verslag niet gewerkt met scenario's, noch hebben wij aan de accountant opdracht gegeven om bovenstaande meerjarenbegroting te controleren.

8.4 B. Overige rapportages

B1. Rapportage aanwezigheid en werking van het interne risicobeheersings- en controlesysteem

Voor de rapportage over de inschatting van ons risicoprofiel wordt verwezen naar de afzonderlijk opgenomen risicoparagraaf (paragraaf 7).

De resultaten van deze risico inschatting zijn onderstaand puntsgewijs als actiepunten verwoord.

Politieke besluitvorming

- Actie I: Het bijwonen van vergaderingen met politiek en gemeenten.
- Actie II: Actief participeren in sectorraden en netwerken, zowel landelijk als regionaal.
- Actie III: Om te komen tot een eerlijk verdeelde inzet van directie fte's, leerkracht fte's en ondersteunende fte's zijn richtlijnen opgesteld.

Leerlingaantallen / Onderwijskwaliteit

- Actie I: Beleidsplannen Kwaliteitszorg en Passend Onderwijs – Basisondersteuning zijn ontwikkeld.
- De onderwijskwaliteit wordt gewaarborgd door: WMK (kwaliteitszorg), het SchoolInformatieSysteem (SIS) en het interne jaarverslag van de scholen. Tevens is CSG De Waard gaan werken met de Bovenschoolse Module van Werken Met Kwaliteit.
- Actie II: Stimulering van collega's zodat met enthousiasme en deskundigheid gewerkt wordt aan de implementatie van de diverse beleidsthema's van het Strategisch Beleidsplan met als doel 'Bijzonder goed onderwijs!'.
- Actie III: Voldoende aandacht voor handhaving, respectievelijk verbetering van het belangstellingspercentage.
- Actie IV: Analyseren van de demografische ontwikkelingen met effect op het aantal leerlingen.

Personeel en organisatie

- Actie I: We voeren actief beleid om waar mogelijk jong personeel te benoemen. Dit beleid is geformuleerd in het bestuursformatieplan.
- Actie II: Wanneer mogelijk wordt actief beleid gevoerd om eventuele vacatures door fulltimers te laten vervullen;
- Actie III: We werken met gemotiveerde leerkrachten en schoolleiders die zich individueel en collectief ontwikkelen.
- Actie IV: Er is sprake van beleid op de gebieden van professionalisering, ziekteverzuim, gesprekkencyclus, werving & selectie en startende leerkrachten.

Gebouwen en middelen

- Actie I: Ten aanzien van de diverse projecten en opvolging daarvan vindt een monitoring plaats door de medewerker vastgoedbeheer. Periodiek vinden afstemmingen plaats met de financiële administratie.
- Actie II: Er wordt gewerkt naast de (meerjaren) begroting met een liquiditeits- en investeringsbegroting.

Een evaluatie van het interne risicobeheersings- en controlesysteem vindt jaarlijks plaats. Voor zover nodig en gewenst vindt een bijstelling plaats.

B2. Beschrijving van de belangrijkste risico's en onzekerheden

Onderstaand treft u een opsomming van de belangrijkste risico's en onzekerheden aan, welke in de risicoparagraaf aan de orde zijn gesteld. De actiepunten hierop zijn in de continuïteitsparagraaf vermeld.

- Politieke besluitvorming
- Leerlingaantallen / onderwijskwaliteit
- Personeel en organisatie
- Gebouwen en middelen

Wij zijn ons er van bewust dat de praktijk weerbarstig kan zijn en dat nieuwe risico's ons tot alarmering kunnen brengen. Van belang is dat we attent blijven op signalen die aanleiding tot analyse en actie geven.

B3. Rapportage toezichthoudend orgaan

Voor de rapportage van het toezichthoudend orgaan wordt verwezen naar het afzonderlijk opgenomen verslag van de Raad van Toezicht (paragraaf 9).

Oud-Beijerland, 23 mei 2018
E. Tuk

Voorzitter College van Bestuur

9 Verslag Raad van Toezicht

In dit verslag rapporteert de Raad van Toezicht (RvT) globaal over haar activiteiten in het jaar 2017. Het is onze taak om toezicht te houden op het College van Bestuur (CvB) van CSG De Waard. Daarnaast functioneert de RvT als werkgever en klankbord voor het CvB.

Toezicht

Dit wordt mijn laatste Verslag als Voorzitter van de RvT. Aan het einde van dit schooljaar zal ik het stokje overdragen aan mijn opvolger. Ik wens hem/haar alvast veel plezier en wijsheid toe.

De RvT bestaat naast de voorzitter uit 4 leden. Daarvan is 1 lid als afgevaardigde benoemd door de GMR. In het afgelopen jaar heeft wederom een kandidaat-lid meegewerkt in onze RvT. Dit blijkt een beproefd concept voor continuïteit om opvolging van aftredende leden op te vangen.

Het afgelopen jaar stond in het teken van herijking van het Toetsingskader en ook opleiding in PG van de leden van de RvT. Afgelopen bestuursjaar is met een redelijk nieuw team gedraaid. Het is daarnaast altijd goed om te beseffen waar we vandaan komen om vervolgens slagvaardig de toekomst tegemoet te treden.

Bekende uitdagingen waar we ook dit jaar aandacht aan besteden als RvT zijn:

- Krimp;
- Identiteit;
- Onderhoud van gebouwen;
- Fraude.

De demografische ontwikkeling heeft al enige tijd impact op CSG De Waard; er worden gemiddeld minder kinderen geboren in de Hoeksche Waard. Tot op heden kunnen we de keuzes van harte onderschrijven die zijn gemaakt door het CvB, waardoor de gevolgen vooralsnog minimaal zijn voor de organisatie.

Onze scholen ontleen hun bestaansrecht aan ouders die hun kinderen graag naar een school brengen die wat extra's toevoegt aan de opvoeding. Een school die normen, waarden en (christelijke) identiteit meegeeft aan de kinderen. Het is belangrijk dat kinderen beseffen waar hun oorsprong ligt, om van daaruit keuzes te maken voor hun eigen toekomst.

Identiteit zegt iets over wie we zijn, waar we vandaan komen en hoe we ons ontwikkelen.

“Je spreekt van identiteit als mensen zich met bepaalde culturele kenmerken gaan identificeren. Mensen gaan zich identificeren met bepaalde kenmerken, niet alleen door dingen te benoemen die bij hen 'horen', maar ook door dingen te benoemen die typisch bij anderen horen.” - (Encyclopedie van de Antropologie)

Onderhoud van gebouwen is als opgave bij de schoolbesturen geplaatst. Dit betekent dat de organisatie hierop moet worden ingericht. Onderhoud van gebouwen is natuurlijk niet de core-business van schoolbesturen, maar het gaat vaak om grote bedragen. In het afgelopen bestuursjaar is beleid gemaakt en onderbouwing opgesteld voor de voorziening Onderhoud. Daarmee is ook de basis gelegd om het Toezicht hierop substantieel te maken. Dit moet zich in de praktijk nog gaan uitwijzen.

In de RvT hebben we gediscussieerd over fraude. Wat het is en hoe we het kunnen voorkomen. In het komende bestuursjaar zal voor dit onderwerp opnieuw aandacht komen. Er zijn geen concrete voorvallen geweest in het afgelopen jaar.

Accountantsverslag

In 2017 laat het verslag zien hoe gezond en slagvaardig we zijn als organisatie. CSG De Waard heeft 2017 met een positief resultaat kunnen afsluiten. Dit is een geweldige prestatie waar iedereen in de organisatie zijn steentje aan heeft bijgedragen. Op basis van de meerjarenbegroting verwachten we voor de komende jaren (kleine) tekorten. Door degelijke bedrijfsvoering en conservatief realistisch te begroten verwachten we deze tekorten om te kunnen buigen naar minstens een minimaal tekort of zelfs een positief resultaat.

Werkgever

Eenmaal per jaar evalueren we samen met het CvB het achterliggende jaar. Wij zijn enorm tevreden over de samenwerking en behaalde resultaten in het afgelopen jaar.

Dank

Dank aan alle hardwerkende en gepassioneerde leerkrachten en overig personeel. Alle medewerkers zetten zich elke dag met hart en ziel weer in voor de kinderen. De kinderen worden aan “ons” toevertrouwd door ouders, die geloven in onze waarden en christelijke identiteit.

Ik vond het een eer om als voorzitter van de RvT toezicht te mogen houden op deze bijzondere scholengroep.

Oud-Beijerland, 23 mei 2018

Mark Vroegop

Voorzitter Raad van Toezicht

B. Jaarrekening

1. Grondslagen

Algemene toelichting

De jaarrekening is opgesteld:

- op het niveau van het bevoegd gezag en de opgenomen bedragen luiden in hele euro's.
- in overeenstemming met de wettelijke bepalingen van het Burgerlijk Wetboek Boek 2, titel 9 en de Richtlijnen voor de jaarverslaggeving (RJ). Beide vormen de basis voor de jaarverslaggeving van onderwijsinstellingen.

Activiteiten

De activiteiten van CSG De Waard en haar groepsmaatschappijen ('de Groep') bestaan voornamelijk uit:

- Het instandhouden van protestants-christelijk onderwijs;
- Het uitvoeren van alle voorkomende schoonmaakwerkzaamheden en facilitaire diensten.

Consolidatie

In de consolidatie worden de financiële gegevens opgenomen van CSG De Waard samen met haar groepsmaatschappijen en andere rechtspersonen waarop zij overheersende zeggenschap kan uitoefenen of waarover zij de centrale leiding heeft. Groepsmaatschappijen zijn rechtspersonen waarin CSG De Waard direct of indirect overheersende zeggenschap kan uitoefenen doordat zij beschikt over de meerderheid van de stemrechten of op enig andere wijze de financiële en operationele activiteiten kan beheersen. Hierbij wordt tevens rekening gehouden met potentiële stemrechten die direct kunnen worden uitgeoefend op balansdatum. De groepsmaatschappijen en andere rechtspersonen waarop zij een overheersende zeggenschap kan uitoefenen of waarover zij de centrale leiding heeft, worden voor 100% in de consolidatie betrokken.

Intercompany-transacties, intercompany-winsten en onderlinge vorderingen en schulden tussen groepsmaatschappijen en andere in de consolidatie opgenomen rechtspersonen worden geëlimineerd, voor zover de resultaten niet door transacties met derden buiten de Groep zijn gerealiseerd. Ongerealiseerde verliezen op intercompany-transacties worden ook geëlimineerd tenzij er sprake is van een bijzondere waardevermindering. Waarderingsgrondslagen van groepsmaatschappijen en andere in de consolidatie opgenomen rechtspersonen zijn waar nodig gewijzigd om aansluiting te krijgen bij de geldende waarderingsgrondslagen van de Groep.

De in de consolidatie begrepen vennootschappen zijn:

- Stichting Christelijke Scholengroep De Waard, Oud-Beijerland (100%);
- Facilitair Bedrijf "De Waard" B.V., Oud-Beijerland (100%).

In de bijlagen bij dit jaarverslag is een aanvullende consolidatie opgenomen met daarin opgenomen Stichting Vermogensbeheer De Waard als extra entiteit. Volledigheidshalve wordt gemeld dat onderstaande entiteiten niet in de consolidatie zijn opgenomen:

- Stichting Holding De Waard: Er vinden geen transacties in deze entiteit plaats.
- Stichting Ouderbijdragen De Waard: Er wordt gewerkt op kasbasis en het totaal aan liquiditeiten bedraagt op balansdatum afgerond € 138.000 (2016: € 131.000). Dit bedraagt kleiner dan 2% van het balanstotaal. Op grond hiervan is deze entiteit niet in de consolidatie meegenomen.

Deze consolidatie is uit informatief oogpunt opgenomen.

Verbonden partijen

Als verbonden partijen worden alle rechtspersonen aangemerkt waarover overheersende zeggenschap, gezamenlijke zeggenschap of invloed van betekenis kan worden uitgeoefend. Ook rechtspersonen die overwegende zeggenschap kunnen uitoefenen worden aangemerkt als verbonden partij. Ook de statutaire directieleden, andere sleutelfunctionarissen in het management van CSG De Waard of Facilitair Bedrijf “De Waard” B.V. en nauwe verwanten zijn verbonden partijen.

Transacties van betekenis met verbonden partijen worden toegelicht voor zover deze niet onder normale marktvoorwaarden zijn aangegaan. Hiervan wordt toegelicht de aard en de omvang van de transactie en andere informatie die nodig is voor het verschaffen van inzicht.

Toelichting op het kasstroomoverzicht

Het kasstroomoverzicht is opgesteld volgens de indirecte methode. De geldmiddelen in het kasstroomoverzicht bestaan uit de liquide middelen, met uitzondering van deposito's met een looptijd langer dan drie maanden. Kasstromen in vreemde valuta zijn omgerekend tegen een geschatte gemiddelde koers. Koersverschillen op geldmiddelen worden afzonderlijk in het kasstroomoverzicht getoond. Ontvangsten en uitgaven uit hoofde van interest, ontvangen dividenden en winstbelastingen zijn opgenomen onder de kasstroom uit operationele activiteiten. Betaalde dividenden zijn opgenomen onder de kasstroom uit financieringsactiviteiten. De verkrijgingsprijs van de verworven groepsmaatschappij is opgenomen onder de kasstroom uit investeringsactiviteiten, voor zover betaling in geld heeft plaatsgevonden. De geldmiddelen die in de verworven groepsmaatschappij aanwezig zijn, zijn op de aankoop prijs in mindering gebracht. Transacties waarbij geen instroom of uitstroom van kasmiddelen plaatsvindt, waaronder financiële leasing, zijn niet in het kasstroomoverzicht opgenomen. De betaling van de leasetermijnen uit hoofde van het financiële leasingcontract zijn voor het gedeelte dat betrekking heeft op de aflossing als een uitgave uit financieringsactiviteiten aangemerkt en voor het gedeelte dat betrekking heeft op de interest als een uitgave uit operationele activiteiten.

Schattingen

Om de grondslagen en regels voor het opstellen van de jaarrekening te kunnen toepassen, is het nodig dat de leiding van de instelling over verschillende zaken zich een oordeel vormt, en dat de leiding schattingen maakt die essentieel kunnen zijn voor de in de jaarrekening opgenomen bedragen. Indien het voor het geven van het in art. 2:362 lid 1 BW vereiste inzicht noodzakelijk is, is de aard van deze oordelen en schattingen inclusief de bijbehorende veronderstellingen opgenomen bij de toelichting op de betreffende jaarrekeningposten.

Beleidsregels toepassing WNT

De Wet normering bezoldiging topfunctionarissen publieke en semi-publieke sector (WNT) is met ingang van 1 januari 2013 van kracht.

Grondslagen voor waardering van activa en passiva

Algemeen

De activa en passiva worden in het algemeen gewaardeerd tegen de verkrijgingsprijs. Indien geen specifieke grondslag is vermeld, vindt waardering plaats tegen de verkrijgingsprijs. De gehanteerde grondslagen van waardering en van resultaatbepaling zijn ongewijzigd ten opzichte van het voorgaande jaar. In de balans en staat van baten en lasten zijn referenties opgenomen. Met deze referenties wordt verwezen naar de toelichting.

Materiële vaste activa

Gebouwen worden gewaardeerd tegen verkrijgingsprijs plus bijkomende kosten of vervaardigingsprijs onder aftrek van lineaire afschrijvingen gedurende de geschatte toekomstige gebruiksduur. Er wordt rekening gehouden met bijzondere waardeverminderingen die op balansdatum worden verwacht. Voor de vaststelling of voor een materieel vast actief sprake is van een bijzondere waardevermindering wordt verwezen naar de paragraaf bijzondere waardeverminderingen van vaste activa.

Overige vaste activa worden gewaardeerd tegen verkrijgings- of vervaardigingsprijs inclusief direct toerekenbare kosten, onder aftrek van lineaire afschrijvingen gedurende de verwachte toekomstige gebruiksduur en bijzondere waardeverminderingen. De vervaardigingsprijs bestaat uit kosten die rechtstreeks toerekenbaar zijn aan de vervaardiging inclusief installatiekosten.

Voor de toekomstige kosten van groot onderhoud aan de bedrijfsgebouwen is een voorziening voor groot onderhoud gevormd. De toevoeging aan de voorziening wordt bepaald op basis van het geschatte bedrag van het onderhoud en de periode die telkens tussen de werkzaamheden van groot onderhoud verloopt.

Als ondergrens van te activeren zaken wordt € 500,- gehanteerd. In onderstaand overzicht worden de afschrijvingstermijnen per categorie weergegeven.

Categorie	Afschrijvingspercentage per jaar	Afschrijvingsgrens in €
Gebouwen	4 - 10	500
Onderwijsleerpakket (OLP)	6 - 25	500
Meubilair	3 - 12	500
ICT	10 - 25	500

Bijzondere waardeverminderingen van vaste activa

CSG De Waard beoordeelt op iedere balansdatum of er aanwijzingen zijn dat een vast actief aan een bijzondere waardevermindering onderhevig kan zijn. Indien dergelijke indicaties aanwezig zijn, wordt de realiseerbare waarde van het actief vastgesteld. Indien het niet mogelijk is de realiseerbare waarde voor het individuele actief te bepalen, wordt de realiseerbare waarde bepaald van de kasstroomgenererende eenheid waartoe het actief behoort. Van een bijzondere waardevermindering is sprake als de boekwaarde van een actief hoger is dan de realiseerbare waarde; de realiseerbare waarde is de hoogste van de opbrengstwaarde en de bedrijfswaarde. Een bijzondere waardeverminderingverlies wordt direct als een last verwerkt in de winst-en-verliesrekening.

Financiële vaste activa

De onder financiële vaste activa opgenomen overige vorderingen omvatten verstrekte leningen. Deze vorderingen worden initieel gewaardeerd tegen reële waarde. Vervolgens worden deze leningen gewaardeerd tegen de geamortiseerde kostprijs (nominale waarde). Bijzondere waardeverminderingen worden in mindering gebracht op de winst-en-verliesrekening.

Vorderingen

Vorderingen worden initieel gewaardeerd tegen reële waarde. Handelsvorderingen worden na eerste verwerking gewaardeerd tegen de geamortiseerde kostprijs (nominale waarde). Voorzieningen wegens oninbaarheid worden in mindering gebracht op de boekwaarde van de vordering.

Liquide middelen

Liquide middelen bestaan uit kas, banktegoeden en deposito's met een looptijd korter dan twaalf maanden. Liquide middelen worden gewaardeerd tegen nominale waarde.

Eigen vermogen

Het eigen vermogen bestaat uit algemene reserves en bestemmingsreserves. Het eigen vermogen bestaat ultimo 2015 alleen uit publieke middelen. De diverse bestemmingsreserves worden nader toegelicht in de toelichting op de balans.

Reserve herwaardering inventaris

Deze herwaarderingsreserve is gevormd door de activering van de aanwezige inventaris per 1-1-2006. Jaarlijks valt door de resultaatbestemming een deel van de bestemmingsreserve vrij, dat overeenkomt met de afschrijvingslast van de destijds geactiveerde inventaris.

Voorzieningen**Algemeen**

Voorzieningen worden gevormd voor in rechte afdwingbare of feitelijke verplichtingen die op de balansdatum bestaan, waarbij het waarschijnlijk is dat een uitstroom van middelen noodzakelijk is en waarvan de omvang op betrouwbare wijze is te schatten.

De voorzieningen worden gewaardeerd tegen de beste schatting van de bedragen die noodzakelijk zijn om de verplichtingen per balansdatum af te wikkelen. De voorzieningen worden gewaardeerd tegen de nominale waarde van de uitgaven die naar verwachting noodzakelijk zijn om de verplichtingen af te wikkelen, tenzij anders vermeld.

Wanneer de verwachting is dat een derde de verplichtingen vergoedt, en wanneer het waarschijnlijk is dat deze vergoeding zal worden ontvangen bij de afwikkeling van de verplichting, dan wordt deze vergoeding als een actief in de balans opgenomen.

Voor uitgaven voor groot onderhoud wordt een voorziening gevormd om deze lasten gelijkmatig te verdelen over een aantal boekjaren.

Pensioenvoorziening

De instelling heeft een pensioenregeling bij Stichting Bedrijfspensioenfonds ABP. Op deze pensioenregeling zijn de bepalingen van de Nederlandse Pensioenwet van toepassing en worden op verplichte of contractuele basispremies betaald door de instelling. ABP hanteert het middelloon als pensioengevende salarisgrondslag. ABP probeert ieder jaar de pensioenen te verhogen met de gemiddelde stijging van de lonen in de sectoren overheid en onderwijs. Wanneer de dekkingsgraad lager is dan 105% vindt er geen indexatie plaats. De premies worden verantwoord als personeelskosten zodra deze verschuldigd zijn. Vooruitbetaalde premies worden opgenomen als overlopende activa indien dit tot een terugstorting leidt of tot een vermindering van toekomstige betalingen. Nog niet betaalde premies worden als verplichting op de balans opgenomen.

De dekkingsgraad van Stichting Bedrijfspensioenfonds ABP per 31 december 2017 is 104,4% (2016: 96,6%). ABP werd in 2008 zwaar geraakt door de crisis op de financiële markten. Daarom is toen een herstelplan opgesteld. Hierin staat wat ABP doet om de financiële situatie binnen 5 jaar te verbeteren. Dit plan is goedgekeurd door De Nederlandsche Bank, de toezichthouder van de Nederlandse pensioenfondsen.

De belangrijkste punten uit het herstelplan zijn:

- Zolang de dekkingsgraad lager is dan 105% worden de pensioenen niet aangepast aan de loonontwikkeling.
- De premie moet minimaal kostendekkend zijn en bij een lage dekkingsgraad (dekkingstekort) bijdragen aan het herstel van het fonds. Om de financiële positie te verbeteren, geldt er een tijdelijke herstelopslag op de premie voor ouderdoms- en nabestaandenpensioen.
- Het beleggingsbeleid is aangepast waardoor het beleggingsrisico lager is.
- In het herstelplan is ruimte opgenomen om tegenvallers op te vangen. Als het herstel trager verloopt dan verwacht, kan het ABP bijvoorbeeld korten op de pensioenen.

Voorziening jubilea

De voorziening jubilea wordt opgenomen voor verwachte lasten gedurende het dienstverband van de werknemers.

Voorziening groot onderhoud

Voor de toekomstige kosten van groot onderhoud aan de schoolgebouwen is een voorziening voor groot onderhoud gevormd. De toevoeging aan de voorziening wordt bepaald op basis van het geschatte bedrag van het onderhoud en de periode die telkens tussen de werkzaamheden van groot onderhoud verloopt.

Overige voorzieningen

Tenzij anders vermeld worden de overige voorzieningen gewaardeerd tegen de nominale waarde van de uitgaven die naar verwachting noodzakelijk zijn om de betreffende verplichtingen af te wikkelen.

Langlopende schulden

Langlopende schulden worden bij eerste verwerking gewaardeerd tegen reële waarde. Transactiekosten die direct zijn toe te rekenen aan de verwerving van de schulden worden in de waardering bij eerste verwerking opgenomen. Schulden worden na eerste verwerking gewaardeerd tegen geamortiseerde kostprijs (nominale waarde), zijnde het ontvangen bedrag rekening houdend met agio of disagio en onder aftrek van transactiekosten.

Kortlopende schulden

Kortlopende schulden hebben een verwachte looptijd van maximaal één jaar.

Grondslagen voor bepaling van het resultaat

Algemeen

De baten en lasten worden toegerekend aan het boekjaar waarop ze betrekking hebben. Winsten worden slechts genomen voor zover zij op balansdatum zijn verwezenlijkt. Verliezen en risico's die hun oorsprong vinden voor het einde van het verslagjaar, worden in acht genomen, indien zij voor het vaststellen van de jaarrekening bekend zijn geworden.

Overige baten

Overige bedrijfsopbrengsten zijn onder andere baten uit de verhuur. Verantwoording van opbrengsten uit de levering van diensten geschiedt naar rato van de geleverde prestaties, gebaseerd op de verrichte diensten tot aan de balansdatum in verhouding tot de in totaal te verrichten diensten.

Overheidssubsidies

Overheidssubsidies worden als baten verantwoord in de staat van baten en lasten in het jaar waarin de gesubsidieerde kosten zijn gemaakt of opbrengsten zijn gederfd, of wanneer een gesubsidieerd exploitatietekort zich heeft voorgedaan. De baten worden verantwoord als het waarschijnlijk is dat deze worden ontvangen en de instelling de condities voor ontvangst kan aantonen. Subsidies met betrekking tot investeringen in materiële vaste activa worden in mindering gebracht op het desbetreffende actief en als onderdeel van de afschrijvingen verwerkt in de staat van baten en lasten.

Afschrijvingen

Materiële vaste activa worden vanaf het moment van ingebruikneming afgeschreven over de verwachte toekomstige gebruiksduur van het actief. Boekwinsten en –verliezen bij verkoop van materiële vaste activa zijn begrepen onder de afschrijvingen.

Personeelsbeloningen

Periodiek betaalbare beloningen

Lonen, salarissen en sociale lasten worden op grond van de arbeidsvoorwaarden verwerkt in de staat van baten en lasten voor zover ze verschuldigd zijn aan de werknemers.

Pensioenen

De premies voor de pensioenen worden als last opgenomen in de staat van baten en lasten.

Financiële baten en lasten

Rentebaten en rentelasten

Rentebaten en rentelasten worden tijdsevenredig verwerkt, rekening houdend met de effectieve rentevoet van de betreffende activa en passiva. Bij de verwerking van de rentelasten wordt rekening gehouden met de verantwoorde transactiekosten op de ontvangen leningen.

2. Financiële instrumenten en risicobeheersing

Om risico's af te dekken die verbonden zijn aan alle belangrijke soorten voorgenomen transacties, en aan de door de instelling gelopen prijs-, krediet-, liquiditeits- en kasstroomrisico's (art. 391.3 BW) wordt het volgende beleid gevoerd:

A. Prijsrisico

Valutarisico

CSG De Waard is alleen werkzaam in Nederland. Er is daarom geen valutarisico.

Marktrisico

CSG De Waard heeft geen effecten en loopt daarom geen risico's ten aanzien van de waardering van effecten.

Rente- en kasstroomrisico

CSG De Waard loopt een minimaal renterisico over de rentedragende vorderingen (de liquide middelen) en rentedragende langlopende en kortlopende schulden.

Met betrekking tot de vorderingen worden geen financiële derivaten met betrekking tot renterisico gecontracteerd.

Er zijn geen vastrentende schulden (schulden aan kredietinstellingen).

B. Kredietrisico

CSG De Waard heeft geen significante concentraties van kredietrisico en er zijn geen vorderingen verstrekt aan participanten en instellingen waarin wordt deelgenomen. Tevens zijn er geen leningen verstrekt.

C. Liquiditeitsrisico

CSG De Waard maakt gebruik van meerdere banken om over meerdere kredietfaciliteiten te kunnen beschikken. Voor zover noodzakelijk, worden nadere zekerheden verstrekt aan de bank voor beschikbare kredietfaciliteiten. Bij de Rabobank heeft CSG De Waard de beschikking over een spaarrekening.

3. Geconsolideerde balans per 31 december 2017 na resultaatbestemming

		31-12-2017		31-12-2016	
		€	€	€	€
ACTIVA					
Vaste activa					
Materiële vaste activa	1.1	2.331.644		2.206.715	
Financiële vaste activa	1.3	100.000		140.000	
Vaste activa, totaal		2.431.644		2.346.715	
Vlottende activa					
Vorderingen	1.5	1.592.346		1.166.424	
Liquide middelen	1.7	3.541.191		3.903.315	
Vlottende activa, totaal		5.133.537		5.069.739	
Activa, totaal		7.565.181		7.416.454	
PASSIVA					
Groepsvermogen					
Voorzieningen	2.2	1.375.068		1.767.349	
Langlopende schulden	2.3	34.297		38.885	
Kortlopende schulden	2.4	2.246.235		1.946.868	
Passiva, totaal		7.565.181		7.416.454	

4. Geconsolideerde staat van baten en lasten 2017

		Realisatie 2017 €	Begroting 2017 €	Realisatie 2016 €
Baten				
Rijksbijdragen	3.1	17.305.076	16.551.000	16.854.719
Overheidsbijdragen en -subsidies overige overheden	3.2	126.057	91.000	102.500
Overige baten	3.5	238.920	138.000	210.805
Totaal baten		17.670.053	16.780.000	17.168.024
Lasten				
Personeelslasten	4.1	14.557.445	14.125.725	14.169.870
Afschrijvingen	4.2	366.770	464.300	373.065
Huisvestingslasten	4.3	954.510	972.000	943.868
Overige lasten	4.4	1.546.921	1.267.725	1.495.112
Totaal lasten		17.425.646	16.829.750	16.981.915
Resultaat		244.407	-49.750	186.109
Financiële baten en lasten				
	5	1.825	4.750	8.841
Resultaat		246.232	-45.000	194.950
Resultaat deelnemingen	7	-	-	-
Nettoresultaat		246.232	-45.000	194.950

5. Geconsolideerd kasstroomoverzicht 2017

	2017		2016	
	€	€	€	€
Kasstroom uit operationele activiteiten				
Resultaat uit gewone bedrijfsuitoefening		246.232		194.950
Aanpassingen voor aansluiting bedrijfsresultaat				
Aanpassingen voor afschrijvingen	366.770		373.065	
Mutaties voorzieningen	-392.281		401.285	
Aanpassingen voor aansluiting bedrijfsresultaat, totaal		-25.511		774.350
Verandering in werkkapitaal				
Kortlopende vorderingen	-459.747		-127.578	
Kortlopende schulden	333.189		101.361	
Veranderingen in werkkapitaal, totaal		-126.558		-26.217
Kasstroom uit investeringsactiviteiten				
Investerings materiële vaste activa	-616.856		-370.330	
Desinvesteringen in materiële vaste activa	125.156		-2.114	
Toename overige financiële vaste activa	40.000		40.000	
		-451.700		-332.444
Kasstroom uit financieringsactiviteiten				
Mutaties egalisatierekening/ langlopende schulden	-4.588		-4.588	
		-4.588		-4.588
Mutatie liquide middelen		-362.124		606.051
Verloop van de geldmiddelen				
Stand per 1 januari	3.903.315		3.297.264	
Mutatie boekjaar	-362.124		606.051	
Eindstand liquide middelen		3.541.191		3.903.315

6. Toelichting op de geconsolideerde balans

ACTIVA**1.1 Materiële vaste activa****Stand aan het begin van de periode**

	Aanschaf- prijs	Afschrijving cumulatief	Boek- waarde
	1-1-2017	1-1-2017	1-1-2017
	€	€	€
Gebouwen en terreinen	832.102	298.314	533.788
Inventaris en apparatuur	4.104.970	2.952.005	1.152.965
Overige materiële vaste activa	1.739.020	1.219.058	519.962
Totaal MVA	6.676.092	4.469.377	2.206.715

Verloop gedurende de periode

	Investe- ringen	Desinves- teringen	Desinves- teringen	Afschrij- vingen
	aanschafwaarde	aanschafwaarde	afschrijvingen	afschrijvingen
	2017	2017	2017	2017
	€	€	€	€
Gebouwen en terreinen	-	266.251	147.133	22.100
Inventaris en apparatuur	574.893	14.875	8.837	222.540
Andere vaste bedrijfsmiddelen	41.963	-	-	122.130
Totaal MVA	616.856	281.126	155.969	366.770

Stand aan het einde van de periode

	Aanschaf- prijs	Afschrijving cumulatief	Boek- waarde
	31-12-17	31-12-17	31-12-17
	€	€	€
Gebouwen en terreinen	565.851	173.282	392.570
Inventaris en apparatuur	4.664.988	3.165.709	1.499.280
Andere vaste bedrijfsmiddelen	1.780.983	1.341.188	439.795
Totaal MVA	7.011.822	4.680.178	2.331.644

1.3 Financiële vaste activa

	Boekwaarde 1-1-2017	Investerings en verstrekkingen 2017	Desinvesteringen en aflossingen 2017	Resultaat deelne- mingen 2017	Voorzie- ning deel- nemingen 2017	Boekwaarde 31-12-2017
	€	€	€	€	€	€
Overige vorderingen						
Lening u/g	140.000	-	-40.000	-	-	100.000

Toelichting

Dit betreft een lening aan een verbonden partij, te weten: Stichting Vermogensbeheer De Waard. De geldlening is gebruikt ter aflossing van een lening o/g bij Rabobank Het Haringvliet.

De voorwaarden van de lening zijn als volgt:

- Hoofdsom: € 200.000,=
- Rente: 3,2% per jaar
- Looptijd: 21 april 2015 tot en met 20 april 2020
- Zekerheid: Door de schuldenaar is ten behoeve van schuldeiser een positieve/negatieve hypotheekverklaring afgegeven.

VLOTTENDE ACTIVA**1.5 Vorderingen**

	31-12-2017	31-12-2016
	€	€
Debiteuren	24.796	54.104
OCW	929.251	886.615
Overige overheden	429.114	76.419
Overige vorderingen	115.605	124.183
Overlopende activa	93.580	60.743
Af: Voorzieningen wegens oninbaarheid	-	-35.640
Vorderingen	1.592.346	1.166.424
<i>Uitsplitsing overige vorderingen:</i>		
Personeel	-	-
Overige	115.605	124.183
Overige vorderingen	115.605	124.183
Vooruitbetaalde kosten	89.947	53.615
Overige overlopende activa	3.633	7.128
Overlopende activa	93.580	60.743

Toelichting

De vorderingen hebben een resterende looptijd korter dan één jaar.

1.7 Liquide middelen		
	31-12-2017	31-12-2016
	€	€
Kasmiddelen	401	460
Tegoeden op bankrekeningen	3.540.790	3.902.855
Liquide middelen	3.541.191	3.903.315

Toelichting

De liquide middelen staan ter vrije beschikking van de rechtspersoon.

2.1 Groepsvermogen					
		Stand per 1-1-2017	Resultaat	Overige mutaties	Stand per 31-12-2017
		€	€	€	€
Algemene reserve	2.1.1	2.892.901	288.487	16.112	3.197.500
Bestemmingsreserve (publiek)	2.1.2	770.450	-42.255	-16.115	712.080
Eigen vermogen		3.663.352	246.232	-3	3.909.581
<i>Uitsplitsing bestemmingsreserve (publiek)</i>					
Reserve personeel		597.186	-30.610		566.576
Eerste waardering activa		54.777		-16.115	38.662
Reserve materieel		118.487	-11.645		106.842
Bestemmingsreserve publiek		770.450	-42.255	-16.115	712.080

Toelichting

Het eigen vermogen is in 2017 gestegen met € 246.232 als gevolg van het positieve resultaat. Voor een verdere toelichting op het eigen vermogen wordt verwezen naar de enkelvoudige jaarrekening.

2.2 Voorzieningen						
	Stand per 1-1-2017	Dotaties	Onttrek- kingen	Stand per 31-12-2017	Kortlopend deel < 1 jaar	Langlopend deel > 1 jaar
	€	€	€	€	€	€
Personeelsvoorzieningen	214.403	25.359	17.649	222.113	-	222.113
Overige voorzieningen	1.552.946	600.000	999.991	1.152.955	246.359	906.596
Voorzieningen	1.767.349	625.359	1.017.640	1.375.068	246.359	1.128.709

Toelichting**Personeelsvoorziening**

De voorziening personeel bestaat geheel uit de voorziening jubilea. Personeelsleden krijgen na een 25-jarig en 40-jarig dienstverband een jubileumgratificatie. De grootte van de voorziening wordt bepaald door de verwachte lasten op dit punt gedurende het dienstverband van de werknemers.

Overige voorzieningen

De post overige voorzieningen bestaat uit de voorziening groot onderhoud en de voorziening deelnemingen.

Voorziening groot onderhoud

Jaarlijks wordt uit de exploitatie van de scholen een bedrag toegevoegd aan deze voorziening. Op basis van het MeerjarenOnderhoudsPlan (MOP) wordt jaarlijks (groot) onderhoud uitgevoerd op de scholen, wat ten laste van deze voorziening wordt gebracht. Het belang ultimo 2017 bedraagt € 1.152.955 (2016: € 1.552.946).

2.3 Langlopende schulden

	Stand per 1-1-2017	Verstrek- kingen	Aflos- singen	Stand per 31-12-2017	Looptijd < 1 jaar	Looptijd 1 - 5 jaar	Looptijd >5 jaar
	€	€	€	€	€	€	€
Vooruit ontvangen							
investeringsubsidies	38.885	-	4.588	34.297	4.588	13.763	15.946
Langlopende schulden	38.885	-	4.588	34.297	4.588	13.763	15.946

Toelichting

Het betreft hier de jaarlijkse vrijval van de (oude) egalisatierekening.

2.4 Kortlopende schulden

	31-12-2017	31-12-2016
	€	€
Crediteuren	351.112	225.380
Belastingen en premies sociale verzekeringen	880.060	717.508
Schulden ter zake van pensioenen	206.915	147.971
Overige kortlopende schulden	219.703	245.008
Overlopende passiva	588.445	611.001
Kortlopende schulden	2.246.235	1.946.868
<i>Uitsplitsing Belastingen en premies soc. Verzekeringen:</i>		
Loonheffing	825.411	550.706
Omzetbelasting	24.393	11.639
Premies sociale verzekeringen	30.256	155.163
Belastingen en premies sociale verzekeringen	880.060	717.508
<i>Uitsplitsing Overlopende passiva:</i>		
Vakantiegeld	501.070	482.771
Overige	87.375	128.230
Overlopende passiva	588.445	611.001

Toelichting

De schulden hebben een resterende looptijd korter dan een jaar.

7. Niet in de balans opgenomen rechten en verplichtingen

Voor een toelichting op de niet in de balans opgenomen rechten en verplichten wordt verwezen naar de enkelvoudige jaarrekening.

8. Toelichting op de geconsolideerde staat van baten en lasten

	Realisatie 2017	Begroting 2017	Realisatie 2016
	€	€	€
BATEN			
3.1 Rijksbijdragen			
Rijksbijdragen OCW	16.502.117	16.020.000	16.216.894
Overige subsidies OCW:			
Geoormerkte subsidies			-
Niet-geoormerkte subsidies			-
Overige subsidies OCW	233.120	70.000	132.113
Inkomensoverdracht van rijksbijdragen			
Ontvangen doorbetalingen Rijksbijdrage SWV	569.839	461.000	505.712
Rijksbijdragen	17.305.076	16.551.000	16.854.719
3.2 Overige overheidsbijdragen en -subsidies overige overheden			
Gemeentelijke bijdragen en subsidies	118.827	72.000	102.588
Overige overheidsbijdragen en -subsidies	7.230	19.000	-87
Totaal overige overheidsbijdragen en -subsidies	126.057	91.000	102.500
3.5 Overige baten			
Verhuur	109.472	92.000	122.344
Overige	129.448	46.000	88.461
Totaal overige baten	238.920	138.000	210.805
LASTEN			
4.1 Personeelslasten			
<i>Lonen en salarissen:</i>			
Lonen en salarissen	10.684.154	14.285.000	10.709.806
Sociale lasten	1.520.909		1.457.066
Premies Participatiefonds	374.137		345.897
Premies Vervangingsfonds	465.201		596.470
Pensioenlasten	1.489.899		1.269.220
Totaal lonen en salarissen	14.534.300	14.285.000	14.378.459
<i>Overige personele lasten</i>			
Personeel niet in loondienst	-	-	-
Overige	620.723	640.725	598.305
Totaal overige personele lasten	620.723	640.725	598.305
Af: vergoedingen uit het Vervangingsfonds	-552.315	-800.000	-760.213
overige uitkeringen die personeelslasten verminderen	-45.263		-46.681
	-597.578	-800.000	-806.894
Totaal Personeelslasten	14.557.445	14.125.725	14.169.870
Er is ultimo 2017 233 FTE (2016: 230 FTE) aan personeel in dienst. Het aantal werknemers dat werkzaamheden buiten Nederland verricht bedraagt nihil.			
4.2 Afschrijvingslasten			
Afschrijvingen op materiële vaste activa	366.770	464.300	373.065
Totaal afschrijvingen	366.770	464.300	373.065
4.3 Huisvestingslasten			
Huurlasten	68.856	70.000	68.606
Onderhoudslasten	80.727	65.000	77.942
Lasten voor energie en water	227.635	264.000	233.771
Schoonmaakkosten	546.941	532.000	524.339
Belastingen en heffingen	30.351	41.000	39.210
Totaal huisvestingslasten	954.510	972.000	943.868

	Realisatie 2017 €	Begroting 2017 €	Realisatie 2016 €
4.4 Overige lasten			
Administratie- en beheerslasten	282.179	222.500	218.662
Inventaris en apparatuur	545.469	495.175	515.126
Dotatie overige voorzieningen	600.000	400.000	600.000
Overige	119.273	150.050	161.324
Totaal overige lasten	1.546.921	1.267.725	1.495.112
5. Financiële baten en lasten			
Rentebaten en soortgelijke opbrengsten	3.907	6.000	9.890
Rentelasten en soortgelijke kosten	-2.082	-1.250	-1.049
Totaal financiële baten en lasten	1.825	4.750	8.841
7. Resultaat deelnemingen			
Voorziening deelneming	-	-	-
Afwaardering deelneming	-	-	-
Totaal resultaat deelnemingen	-	-	-

Accountantshonoraria

In het boekjaar zijn de volgende bedragen aan accountantshonoraria ten laste van het resultaat gebracht:

2017			
	Accountants	Overig	Totaal
Accountantshonoraria, onderzoek van de jaarrekening	30.000	-	30.000
Accountantshonoraria, andere controleopdrachten	-	-	-
Accountantshonoraria, adviesdiensten op fiscaal terrein	-	-	-
Accountantshonoraria, andere niet-controlediensten	-	-	-
	30.000	-	30.000
2016			
	Accountants	Overig	Totaal
Accountantshonoraria, onderzoek van de jaarrekening	32.053	-	32.053
Accountantshonoraria, andere controleopdrachten	-	-	-
Accountantshonoraria, adviesdiensten op fiscaal terrein	-	-	-
Accountantshonoraria, andere niet-controlediensten	728	-	728
	32.781	-	32.781

Toelichting

Het geconsolideerde resultaat bedraagt € 246.232 en is daarmee positiever uitgevallen dan het in de begroting opgenomen negatieve resultaat. Op basis van het interne overzicht resultaten over de periode 2000 tot en met 2017 betekent dit een gecumuleerd positief resultaat van € 744.162. Als het ware is het eigen vermogen met dit bedrag gestegen als gevolg van de resultaten. Het is goed om dit bedrag in perspectief te zien tot de meerjarenbegroting (2018 tot en met 2021). Gedurende deze jaren worden negatieve resultaten verwacht. Voor meer details wordt verwezen naar de risico- en continuïteitsparagraaf, alsmede naar de analyse van het resultaat bij de enkelvoudige jaarrekening.

9. Enkelvoudige balans per 31 december 2017 na resultaatbestemming

		31-12-2017		31-12-2016	
		€	€	€	€
ACTIVA					
Vaste activa					
Materiële vaste activa	1.1	2.329.522		2.206.276	
Financiële vaste activa	1.3	125.088		170.645	
Vaste activa, totaal		2.454.610		2.376.921	
Vlottende activa					
Vorderingen	1.5	1.582.629		1.132.714	
Liquide middelen	1.7	3.496.996		3.861.725	
Vlottende activa, totaal		5.079.625		4.994.439	
Activa, totaal		7.534.235		7.371.360	
PASSIVA					
Eigen vermogen	2.1	3.909.582		3.663.352	
Voorzieningen	2.2	1.375.068		1.767.349	
Langlopende schulden	2.3	34.297		38.885	
Kortlopende schulden	2.4	2.215.288		1.901.774	
Passiva, totaal		7.534.235		7.371.360	

10. Enkelvoudige staat van baten en lasten 2017

		Realisatie 2017 €	Begroting 2017 €	Realisatie 2016 €
Baten				
Rijksbijdragen	3.1	17.305.076	16.551.000	16.854.719
Overheidsbijdragen en -subsidies overige overheden	3.2	121.816	91.000	102.500
Overige baten	3.5	208.171	143.000	196.859
Totaal baten		17.635.063	16.785.000	17.154.078
Lasten				
Personeelslasten	4.1	14.524.608	14.117.000	14.145.186
Afschrijvingen	4.2	366.489	464.000	372.194
Huisvestingslasten	4.3	950.861	992.000	964.936
Overige lasten	4.4	1.543.435	1.262.000	1.491.589
Totaal lasten		17.385.393	16.835.000	16.973.905
Saldo baten en lasten		249.670	-50.000	180.173
Financiële baten en lasten	5	2.120	5.000	9.003
Resultaat		251.790	-45.000	189.176
Resultaat deelnemingen	7	-5.558	-	5.774
Nettoresultaat		246.232	-45.000	194.950

11. Enkelvoudig kasstroomoverzicht 2017

	2017	2016
	€	€
Kasstroom uit operationele activiteiten		
Resultaat uit gewone bedrijfsuitoefening	246.232	194.950
Aanpassingen voor aansluiting bedrijfsresultaat		
Aanpassingen voor afschrijvingen	366.489	372.194
Mutaties voorzieningen	-392.281	401.285
Aanpassingen voor aansluiting bedrijfsresultaat, totaal	-25.792	773.479
Verandering in werkkapitaal		
Kortlopende vorderingen	-449.915	-94.917
Kortlopende schulden	313.512	71.861
Veranderingen in werkkapitaal, totaal	-136.403	-23.056
Kasstroom uit investeringsactiviteiten		
Investerings materiële vaste activa	-614.891	-369.823
Desinvesteringen in materiële vaste activa	125.156	-2.114
Afname overige financiële vaste activa	45.557	34.225
	-444.178	-337.712
Kasstroom uit financieringsactiviteiten		
Mutaties egalisatierekening/ langlopende schulden	-4.588	-4.588
	-4.588	-4.588
Mutatie liquide middelen	-364.729	603.073
Verloop van de geldmiddelen		
Stand per 1 januari	3.861.725	3.258.652
Mutatie boekjaar	-364.729	603.073
Eindstand liquide middelen	3.496.996	3.861.725

12. Toelichting op de te onderscheiden posten op de enkelvoudige balans

ACTIVA**1.1 Materiële vaste activa****Stand aan het begin van de periode**

	Aanschaf- prijs	Afschrijving cumulatief	Boek- waarde
	1-1-2017	1-1-2017	1-1-2017
	€	€	€
Gebouwen en terreinen	832.102	298.314	533.788
Inventaris en apparatuur	4.097.715	2.945.189	1.152.526
Overige materiële vaste activa	1.739.020	1.219.058	519.962
Totaal MVA	6.668.837	4.462.561	2.206.276

Verloop gedurende de periode

	Investe- ringen	Desinves- teringen	Desinves- teringen	Afschrij- vingen
	aanschafwaarde	aanschafwaarde	afschrijvingen	
	2017	2017	2017	2017
	€	€	€	€
Gebouwen en terreinen	-	266.251	147.133	22.100
Inventaris en apparatuur	572.928	14.875	8.837	222.259
Andere vaste bedrijfsmiddelen	41.963	-	-	122.130
Totaal MVA	614.891	281.126	155.970	366.489

Stand aan het einde van de periode

	Aanschaf- prijs	Afschrijving cumulatief	Boek- waarde
	31-12-17	31-12-17	31-12-17
	€	€	€
Gebouwen en terreinen	565.851	173.281	392.570
Inventaris en apparatuur	4.655.768	3.158.611	1.497.157
Andere vaste bedrijfsmiddelen	1.780.983	1.341.188	439.795
Totaal MVA	7.002.602	4.673.080	2.329.522

1.3 Financiële vaste activa			
	Boekwaarde	Investerings	Desinvesteringen
	1-1-2017	en	en
		verstrekkingen	aflossingen
		2017	2017
Groepsmaatschappijen			
Facilitair Bedrijf "De Waard" B.V.	30.645	-	-
Deelname: 100%			
Overige vorderingen			
Lening u/g	140.000	-	-40.000
Totaal Financiële vaste activa	170.645	-	-40.000
	Resultaat	Voorzie-	Boekwaarde
	deelne-	ning deel-	31-12-2017
	mingen	nemingen	
	2017	2017	
Groepsmaatschappijen			
Facilitair Bedrijf "De Waard" B.V.	-5.558	1	25.088
Deelname: 100%			
Overige vorderingen			
Lening u/g	-	-	100.000
Totaal Financiële vaste activa	-5.558	1	125.088

Toelichting

Groepsmaatschappijen

De directie wordt door de heer E. Tuk namens CSG De Waard gevoerd. Er zijn geen overige bestuursleden.

Overige vorderingen

Dit betreft een lening aan een verbonden partij, te weten: Stichting Vermogensbeheer De Waard. De geldlening is bedoeld om de schuldenaar in staat te stellen een lening o/g bij Rabobank Het Haringvliet af te lossen.

De voorwaarden van de lening zijn als volgt:

- Hoofdsom: € 200.000,=
- Rente: 3,2% per jaar
- Looptijd: 21 april 2015 tot en met 20 april 2020
- Zekerheid: Door de schuldenaar is ten behoeve van schuldeiser een positieve/negatieve hypotheekverklaring afgegeven.

VLOTTENDE ACTIVA**1.5 Vorderingen**

	31-12-2017	31-12-2016
	€	€
Debiteuren	19.341	54.104
OCW	929.251	886.615
Overige overheden	429.114	76.419
Overige vorderingen	112.586	91.782
Overlopende activa	92.337	59.434
Af: Voorzieningen wegens oninbaarheid	-	-35.640
Vorderingen	1.582.629	1.132.714
<i>Uitsplitsing overige vorderingen:</i>		
Personeel	52.580	-
Overige	60.006	91.782
Overige vorderingen	112.586	91.782
Vooruitbetaalde kosten	88.641	53.615
Overige overlopende activa	3.696	5.819
Overlopende activa	92.337	59.434

Toelichting

De vorderingen hebben een resterende looptijd korter dan één jaar.

1.7 Liquide middelen

	31-12-2017	31-12-2016
	€	€
Kasmiddelen	400	460
Tegoeden op bankrekeningen	3.496.596	3.861.266
Liquide middelen	3.496.996	3.861.725

Toelichting

De liquide middelen staan ter vrije beschikking van de rechtspersoon.

2.1 Eigen vermogen

		Stand per	Resultaat	Overige	Stand per
		1-1-2017		mutaties	31-12-2017
		€	€	€	€
Algemene reserve	2.1.1	2.892.901	288.487	16.113	3.197.501
Bestemmingsreserve (publiek)	2.1.2	770.450	-42.255	-16.115	712.080
Eigen vermogen		3.663.352	246.232	-2	3.909.582
<i>Uitsplitsing bestemmingsreserve (publiek)</i>					
Reserve personeel		597.186	-30.610	-	566.576
Eerste waardering activa		54.777		-16.115	38.662
Reserve materieel		118.487	-11.645		106.842
Bestemmingsreserve publiek		770.450	-42.255	-16.115	712.080

Toelichting

Het eigen vermogen is in 2017 gestegen met € 246.232 als gevolg van het positieve resultaat.

De publieke bestemmingsreserves zijn reserves met een beperkte bestedingsmogelijkheid, welke door het College van Bestuur is aangebracht.

De bestemmingsreserve personeel is bedoeld om onverwachte calamiteiten op het terrein van personeel op te vangen.

Bij de eerste waardering activa gaat het om de waarde van de aangeschafte middelen of goederen (meubilair en onderwijsleerpakket).

De reserve materieel is bestemd om knelpunten op het gebied van de materiele instandhouding op te kunnen vangen.

Voor de eerste twee reserves is geen specifieke termijn afgesproken waarbinnen de reserves gebruikt moeten worden.

De laatstgenoemde reserve, de reserve materieel, willen we in 20 jaar afboeken.

Voorzieningen

2.2 Voorzieningen						
	Stand per 1-1-2017	Dotaties	Onttrek- kingen	Stand per 31-12-2017	Kortlopend deel < 1 jaar	Langlopend deel > 1 jaar
	€	€	€	€	€	€
Personeelsvoorzieningen	214.403	25.359	17.649	222.113	-	222.113
Overige voorzieningen	1.552.946	600.000	999.992	1.152.954	246.359	906.595
Voorzieningen	1.767.349	625.359	1.017.641	1.375.068	246.359	1.128.708

Toelichting**Personeelsvoorziening**

De voorziening personeel bestaat geheel uit de voorziening jubilea. Personeelsleden krijgen na een 25-jarig en 40-jarig dienstverband een jubileumgratificatie. De grootte van de voorziening wordt bepaald door de verwachte lasten op dit punt gedurende het dienstverband van de werknemers.

Overige voorzieningen

De post overige voorzieningen bestaat uit de voorziening groot onderhoud en de voorziening deelnemingen.

Voorziening groot onderhoud

Jaarlijks wordt uit de exploitatie van de scholen een bedrag toegevoegd aan deze voorziening. Op basis van het MeerjarenOnderhoudsPlan (MOP) wordt jaarlijks (groot) onderhoud uitgevoerd op de scholen, wat ten laste van deze voorziening wordt gebracht. Het belang ultimo 2017 bedraagt € 1.152.954 (2016: € 1.552.946).

2.3 Langlopende schulden

	Stand per 1-1-2017	Verstrek- kingen	Aflos- singen	Stand per 31-12-2017	Looptijd < 1 jaar	Looptijd 1 - 5 jaar	Looptijd > 5 jaar
	€	€	€	€	€	€	€
Vooruit ontvangen							
investeringsubsidies	38.885	-	4.588	34.297	4.588	13.763	15.946
Langlopende schulden	38.885	-	4.588	34.297	4.588	13.763	15.946

Toelichting

Het betreft hier de jaarlijkse vrijval van de (oude) egalisatierekening.

2.4 Kortlopende schulden

	31-12-2017	31-12-2016
	€	€
Crediteuren	375.291	225.342
Belastingen en premies sociale verzekeringen	886.309	697.588
Schulden ter zake van pensioenen	167.974	142.780
Overige kortlopende schulden	219.130	244.583
Overlopende passiva	566.584	591.481
Kortlopende schulden	2.215.288	1.901.774
<i>Uitsplitsing Belastingen en premies soc. Verzekeringen:</i>		
Loonheffing	817.112	542.425
Premies sociale verzekeringen	69.197	155.163
Belastingen en premies sociale verzekeringen	886.309	697.588
<i>Uitsplitsing Overlopende passiva:</i>		
Vakantiegeld	479.211	474.532
Overige	87.373	116.949
Overlopende passiva	566.584	591.481

Toelichting

De schulden hebben een resterende looptijd korter dan een jaar.

Overzicht doelsubsidies OCW

<i>Subsidies zonder verrekeningsclausule</i>						
Omschrijving		Datum toewij- zing	Bedrag toewij- zing	Ontvangen t/m verslag- jaar	Geheel uitgevoerd en afgerond	Nog niet geheel afgerond
	Kenmerk		€	€	Ja/Nee	Ja/Nee
Subsidie voor studieverlof 2017	DL/B/110284	aug-17	30.912	30.912	Ja	Nee
Totaal			30.912	30.912		

13. Niet in de balans opgenomen rechten en verplichtingen

Repro Consult

Er is sprake van huur van de kopieermachines. De looptijd is tot en met 31 december 2020. Per maand wordt hiervoor ca. € 6.760 betaald (incl. BTW).

Leaseverplichtingen

De verplichtingen uit hoofde van met derden aangegane leaseovereenkomsten bedragen op balansdatum € 12.275. De looptijd is tot en met 30 november 2018.

Huurverplichtingen

Het jaarlijks bedrag van met derden aangegane huurverplichtingen van onroerende zaken is € 48.576 en het voorschot voor servicekosten bedraagt € 6.600. De resterende looptijd van het huurcontract is 4 jaar.

Duurzame inzetbaarheid

In de CAO PO 2014-2015 zijn in de paragraaf 8A Duurzame inzetbaarheid bepalingen opgenomen over de spaarmogelijkheid (Artikel 8A.5) van maximaal drie jaar van de uren voor duurzame inzetbaarheid voor iedere werknemer (Artikel 8A.4). Op het moment van opstellen van deze jaarrekening heeft geen overleg over de besteding van de duurzame inzetbaarheidsuren plaatsgevonden. Dit overleg moet voorafgaand aan de zomervakantie plaatsvinden (Artikel 8A.3). Derhalve is in de jaarrekening 2017 geen voorziening voor duurzame inzetbaarheid gevormd. Er is geen gebruik gemaakt van de mogelijkheid om een plan op te stellen en zodoende is er geen basis voor het vormen van een voorziening.

14. Toelichting op de enkelvoudige staat van baten en lasten

	Realisatie 2017	Begroting 2017	Realisatie 2016
	€	€	€
BATEN			
3.1 Rijksbijdragen			
Rijksbijdragen OCW	16.502.117	16.020.000	16.216.894
Overige subsidies OCW:			
Geormerkte subsidies	-	-	-
Niet-geormerkte subsidies	-	-	-
Overige subsidies OCW	233.120	70.000	132.113
Inkomensoverdracht van rijksbijdragen	-	-	-
Ontvangen doorbetalingen Rijksbijdrage SWV	569.839	461.000	505.712
Totaal Rijksbijdragen	17.305.076	16.551.000	16.854.719
3.2 Overige overheidsbijdragen en –subsidies			
Gemeentelijke bijdragen en subsidies	118.827	72.000	102.588
Overige overheidsbijdragen	2.989	19.000	-88
Totaal Overige overheidsbijdragen en -subsidies	121.816	91.000	102.500
3.5 Overige baten			
Verhuur	109.472	92.000	122.344
Overige	98.699	51.000	74.515
Totaal overige baten	208.171	143.000	196.859
LASTEN			
4.1 Personeelslasten			
<i>Lonen en salarissen:</i>			
Lonen en salarissen	10.750.761	14.285.000	10.689.995
Sociale lasten	1.472.695	-	1.457.066
Premies Participatiefonds	374.137	-	345.897
Premies Vervangingsfonds	465.201	-	596.470
Pensioenlasten	1.474.443	-	1.269.220
Totaal lonen en salarissen	14.537.237	14.285.000	14.358.648
<i>Overige personele lasten</i>			
Personeel niet in loondienst	-	-	-
Overig	584.949	632.000	591.594
Totaal overige personele lasten	584.949	632.000	591.594
Totaal Personeelslasten	14.524.608	14.117.000	14.145.186
Af: vergoedingen uit het Vervangingsfonds	-552.315	-800.000	-760.213
overige uitkeringen die personeelslasten verminderen	-45.263	-	-44.843
	-597.578	-800.000	-805.056
Totaal Personeelslasten	14.524.608	14.117.000	14.145.186
De Stichting had ultimo 2017 212 FTE (2016: 212 FTE) aan personeel in dienst. Het aantal werknemers dat werkzaamheden buiten Nederland verricht bedraagt nihil.			
4.2 Afschrijvingen			
Afschrijvingen op materiële vaste activa	366.489	464.000	372.194
Totaal afschrijvingen	366.489	464.000	372.194
4.3 Huisvestingslasten			
Huurlasten	54.295	55.000	54.058
Onderhoudskosten	80.661	65.000	77.942
Lasten voor energie en water	227.635	264.000	233.771
Schoonmaakkosten	557.919	567.000	559.955
Belastingen en heffingen	30.351	41.000	39.210
Totaal huisvestingslasten	950.861	992.000	964.936

	Realisatie	Begroting	Realisatie
	2017	2017	2016
	€	€	€
4.4 Overige lasten			
Administratie- en beheerslasten	278.760	217.000	215.076
Inventaris en apparatuur	545.431	495.000	515.088
Dotatie overige voorzieningen	600.000	400.000	600.000
Overige	119.244	150.000	161.425
Totaal overige lasten	1.543.435	1.262.000	1.491.589
5. Financiële baten en lasten			
Rentebaten en soortgelijke opbrengsten	3.946	6.000	9.829
Rentelasten en soortgelijke kosten	-1.826	-1.000	-826
Totaal financiële baten en lasten	2.120	5.000	9.003
7. Resultaat deelnemingen			
Voorziening deelneming	-	-	-
Resultaat deelneming	-5.558	-	5.774
Afwaardering deelneming	-	-	-
Totaal resultaat deelnemingen	-5.558	-	5.774

Accountantshonoraria

In het boekjaar zijn de volgende bedragen aan accountantshonoraria ten laste van het resultaat gebracht:

2017			
	Accountants	Overig	Totaal
Accountantshonoraria, onderzoek van de jaarrekening	30.000	-	30.000
Accountantshonoraria, andere controleopdrachten	-	-	-
Accountantshonoraria, adviesdiensten op fiscaal terrein	-	-	-
Accountantshonoraria, andere niet-controlediensten	-	-	-
	30.000	-	30.000
2016			
	Accountants	Overig	Totaal
Accountantshonoraria, onderzoek van de jaarrekening	32.053	-	32.053
Accountantshonoraria, andere controleopdrachten	-	-	-
Accountantshonoraria, adviesdiensten op fiscaal terrein	-	-	-
Accountantshonoraria, andere niet-controlediensten	728	-	728
	32.781	-	32.781

Toelichting

Het exploitatieresultaat bedraagt € 246.232. In de begroting is uitgegaan van een negatief resultaat van € 45.000. Voor de analyse van het resultaat wordt verwezen naar paragraaf 6.4.

15. Verbonden partijen

<i>Naam</i>	<i>Juridische vorm 2014</i>	<i>Statutaire zetel</i>	<i>Code activiteiten</i>	<i>Eigen vermogen 31-12-17</i>	<i>Art. 2:403 BW</i>	<i>Deelname</i>	<i>Consolidatie</i>
Holding De Waard	Stichting	Oud-Beijerland	4	PM	nee	0%	nee
Vermogensbeheer De Waard	Stichting	Oud-Beijerland	3 / 4	PM	nee	0%	nee
Ouderbijdragen De Waard	Stichting	Oud-Beijerland	4	PM	nee	0%	nee
PO 2804	Stichting	Puttershoek	4	PM	nee	0%	nee
PO 2811	Stichting	Oude-Tonge	4	PM	nee	0%	nee

Code activiteiten zijn:

1. Contractonderwijs
2. Contractonderzoek
3. Onroerende zaken
4. Overige

* Besluiten worden in consensus genomen

16. Wet normering bezoldiging topfunctionarissen publieke en semipublieke sector (WNT)

Complexiteitspunten	
Complexiteitspunten gemiddelde totale baten	4
Complexiteitspunten gemiddeld aantalleeringen, deelnemers of studenten	3
Complexiteitspunten gewogen aantal onderwijssoorten of sectoren	4
Totaal aantal complexiteitspunten	11
Bezoldigingsmaximum	141.000

Bedragen x € 1 **E. Tuk**

Functiegegevens	Voorzitter College van Bestuur
Aanvang en einde functievervulling in 2017	01/01 - 31/12
Deeltijdfactor in fte	1,0
Gewezen topfunctionaris	Nee
(Fictieve) dienstbetrekking	Nee

Bezoldiging	
Beloning plus belastbare onkostenvergoedingen	116.723
Beloningen betaalbaar op termijn	23.565
<i>Subtotaal</i>	140.288

Individueel toepasselijke bezoldigingsmaximum	141.000
---	---------

-/- Onverschuldigd betaald bedrag	-
-----------------------------------	---

Totale bezoldiging	141.000
---------------------------	----------------

Reden waarom de overschrijding al dan niet is toegestaan	N.v.t.
--	--------

Gegevens 2016	
Aanvang en einde functievervulling in 2016	01/01 - 31/12
Deeltijdfactor 2016 in fte	1,0
Beloning plus belastbare onkostenvergoedingen	118.638
Beloningen betaalbaar op termijn	20.121
Totale bezoldiging 2016	138.759

Bedragen x € 1	W.M.C. Vroegop	C. Jalving-Vliegenthart	M.D.N. Kok	C.Q. Wisse	H.W. Zwijgers	H.A. Ridderhof-Bom
Functiegegevens	Voorzitter	Lid	Lid	Lid	Lid	Lid
Aanvang en einde functievervulling in 2017	01/01 - 31/12	01/01 - 31/12	N.v.t.	01/01 - 31/12	N.v.t.	01/01 - 31/12
Bezoldiging						
Bezoldiging	550	550	-	-	-	550
Individueel toepasselijke bezoldigingsmaximum	21.150	14.100	-	14.100	-	14.100
-/- Onverschuldigd betaald bedrag	N.v.t.	N.v.t.	N.v.t.	N.v.t.	N.v.t.	N.v.t.
Totale bezoldiging	550	550	-	-	-	550
Reden waarom de overschrijding al dan niet is toegestaan	N.v.t.	N.v.t.	N.v.t.	N.v.t.	N.v.t.	N.v.t.
Gegevens 2016						
Aanvang en einde functievervulling in 2016	01/01 - 31/12	01/01 - 31/12	01/01 - 31/12	01/01 - 31/12	01/01 - 31/12	01/01 - 31/12
Beloning plus belastbare onkostenvergoedingen	350	350	381	-	350	350
Beloningen betaalbaar op termijn	-	-	-	-	-	-
Totale bezoldiging 2016	350	350	381	-	350	350

Op 1 januari 2013 is de Wet normering topinkomens (WNT) in werking getreden. De WNT is van toepassing op Stichting Christelijke Scholengroep De Waard. Het voor Stichting Christelijke Scholengroep toepasselijke bezoldigingsmaximum is in 2017 € 141.000 (Onderwijs).

C. Overige gegevens

1. Resultaatbestemming

Voorstel winstbestemming

Het resultaat van € 246.232 wordt als volgt verdeeld:

- de algemene reserve +/+ € 288.487
- de bestemmingsreserve (publiek) -/- € 42.255

2. Gebeurtenissen na balansdatum

Er zijn geen gebeurtenissen na de balansdatum te melden die van ingrijpende betekenis zijn.

3. Controleverklaring accountant

CONTROLEVERKLARING VAN DE ONAFHANKELIJKE ACCOUNTANT

Aan: de Raad van Toezicht van Stichting Christelijke Scholengroep De Waard

A. VERKLARING OVER DE IN HET JAARVERSLAG OPGENOMEN JAARREKENING 2017

ONS OORDEEL

Wij hebben de jaarrekening 2017 van Stichting Christelijke Scholengroep De Waard te Oud-Beijerland gecontroleerd.

Naar ons oordeel:

- geeft de in het jaarverslag opgenomen jaarrekening een getrouw beeld van de grootte en de samenstelling van het vermogen van Stichting Christelijke Scholengroep De Waard op 31 december 2017 en van het resultaat over 2017 in overeenstemming met de Regeling jaarverslaggeving onderwijs;
- zijn de in deze jaarrekening verantwoorde baten en lasten alsmede de balansmutaties over 2017 in alle van materieel belang zijnde aspecten rechtmatig tot stand gekomen in overeenstemming met de in de relevante wet- en regelgeving opgenomen bepalingen, zoals opgenomen in paragraaf 2.3.1 Referentiekader van het Onderwijsaccountantsprotocol OCW 2017.

De jaarrekening bestaat uit:

- (1) de geconsolideerde en enkelvoudige balans per 31 december 2017;
- (2) de geconsolideerde en enkelvoudige staat van baten en lasten over 2017; en
- (3) de toelichting met een overzicht van de gehanteerde grondslagen voor financiële verslaggeving en andere toelichtingen.

DE BASIS VOOR ONS OORDEEL

Wij hebben onze controle uitgevoerd volgens het Nederlands recht, waaronder ook de Nederlandse controlestandaarden en het Onderwijsaccountantsprotocol OCW 2017 vallen. Onze verantwoordelijkheden op grond hiervan zijn beschreven in de sectie 'Onze verantwoordelijkheden voor de controle van de jaarrekening'.

Wij zijn onafhankelijk van Stichting Christelijke Scholengroep De Waard, zoals vereist in de Verordening inzake de onafhankelijkheid van accountants bij assurance-opdrachten (ViO) en andere voor de opdracht relevante onafhankelijkheidsregels in Nederland. Verder hebben wij voldaan aan de Verordening gedrags- en beroepsregels accountants (VGBA).

Wij vinden dat de door ons verkregen controle-informatie voldoende en geschikt is als basis voor ons oordeel.

ACCOUNTANTS - BELASTINGADVISEURS - MANAGEMENT CONSULTANTS
 DRUIVENSTRAAT 1 - 4816 KB BREDA
 TEL: 088 27 72 100 - FAX: 076 57 12 123 - breda@mazars.nl
 MAZARS PAARDEKOOPEL HOFFMAN N.V.
 STATUTAIR GEVESTIGD TE ROTTERDAM (KvK ROTTERDAM NR. 24389296)

B. VERKLARING OVER DE IN HET JAARVERSLAG OPGENOMEN ANDERE INFORMATIE

Naast de jaarrekening en onze controleverklaring daarbij, omvat het jaarverslag andere informatie, die bestaat uit:

- het bestuursverslag;
- de overige gegevens.

Op grond van onderstaande werkzaamheden zijn wij van mening dat de andere informatie:

- met de jaarrekening verenigbaar is en geen materiële afwijkingen bevat;
- alle informatie bevat die op grond van de Regeling jaarverslaggeving onderwijs en paragraaf 2.2.2 Bestuursverslag van het Onderwijsaccountantsprotocol OCW 2017 is vereist.

Wij hebben de andere informatie gelezen en hebben op basis van onze kennis en ons begrip, verkregen vanuit de jaarrekeningcontrole of anderszins, overwogen of de andere informatie materiële afwijkingen bevat.

Met onze werkzaamheden hebben wij voldaan aan de vereisten in de Regeling jaarverslaggeving onderwijs, paragraaf 2.2.2 Bestuursverslag van het Onderwijsaccountantsprotocol OCW 2017 en de Nederlandse Standaard 720. Deze werkzaamheden hebben niet dezelfde diepgang als onze controlewerkzaamheden bij de jaarrekening.

Het bestuur is verantwoordelijk voor het opstellen van de andere informatie, waaronder het bestuursverslag en de overige gegevens in overeenstemming met de Regeling jaarverslaggeving onderwijs en de overige OCW wet- en regelgeving.

C. BESCHRIJVING VAN VERANTWOORDELIJKHEDEN MET BETREKKING TOT DE JAARREKENING

VERANTWOORDELIJKHEDEN VAN HET BESTUUR EN DE RAAD VAN TOEZICHT VOOR DE JAARREKENING

Het bestuur is verantwoordelijk voor het opmaken en getrouw weergeven van de jaarrekening, in overeenstemming met de Regeling jaarverslaggeving onderwijs. Het bestuur is ook verantwoordelijk voor het rechtmatig tot stand komen van de in de jaarrekening verantwoorde baten en lasten alsmede de balansmutaties, in overeenstemming met de in de relevante wet- en regelgeving opgenomen bepalingen.

In dit kader is het bestuur tevens verantwoordelijk voor een zodanige interne beheersing die het bestuur noodzakelijk acht om het opmaken van de jaarrekening en de naleving van die relevante wet- en regelgeving mogelijk te maken zonder afwijkingen van materieel belang als gevolg van fouten of fraude.

Bij het opmaken van de jaarrekening moet het bestuur afwegen of de onderwijsinstelling in staat is om haar activiteiten in continuïteit voort te zetten. Op grond van genoemde verslaggevingsstelsel moet het bestuur de jaarrekening opmaken op basis van de continuïteitsveronderstelling, tenzij het bestuur het voornemen heeft om de onderwijsinstelling te liquideren of de activiteiten te beëindigen of als beëindiging het enige realistische alternatief is. Het bestuur moet gebeurtenissen en omstandigheden waardoor gerede twijfel zou kunnen bestaan of de onderwijsinstelling haar activiteiten in continuïteit kan voortzetten toelichten in de jaarrekening.

De raad van toezicht is verantwoordelijk voor het uitoefenen van toezicht op het proces van financiële verslaggeving van de onderwijsinstelling.

ONZE VERANTWOORDELIJKHEDEN VOOR DE CONTROLE VAN DE JAARREKENING

Onze verantwoordelijkheid is het zodanig plannen en uitvoeren van een controleopdracht, dat wij daarmee voldoende en geschikte controle-informatie verkrijgen voor het door ons af te geven oordeel.

Onze controle is uitgevoerd met een hoge mate maar geen absolute mate van zekerheid waardoor het mogelijk is dat wij tijdens onze controle niet alle materiële fouten en fraude ontdekken.

Afwijkingen kunnen ontstaan als gevolg van fouten of fraude en zijn materieel indien redelijkerwijs kan worden verwacht dat deze, afzonderlijk of gezamenlijk, van invloed kunnen zijn op de economische beslissingen die gebruikers op basis van deze jaarrekening nemen. De materialiteit beïnvloedt de aard, timing en omvang van onze controlewerkzaamheden en de evaluatie van het effect van onderkende afwijkingen op ons oordeel.

Een meer gedetailleerde beschrijving van onze verantwoordelijkheden is opgenomen in de bijlage bij onze controleverklaring.

Breda, 30 mei 2018

MAZARS PAARDEKOOPER HOFFMAN N.V.

w.g. drs. P.A.J. Hopstaken RA

Bijlage bij de controleverklaring:

Wij hebben deze accountantscontrole professioneel kritisch uitgevoerd en hebben waar relevant professionele oordeelsvorming toegepast in overeenstemming met de Nederlandse controlestandaarden, het Onderwijsaccountantsprotocol OCW 2017, ethische voorschriften en de onafhankelijkheidseisen. Onze controle bestond onder andere uit:

- het identificeren en inschatten van de risico's dat de jaarrekening afwijkingen van materieel belang bevat als gevolg van fouten of fraude, dan wel het niet rechtmatig tot stand komen van baten en lasten alsmede de balansmutaties, het in reactie op deze risico's bepalen en uitvoeren van controlewerkzaamheden en het verkrijgen van controle-informatie die voldoende en geschikt is als basis voor ons oordeel. Bij fraude is het risico dat een afwijking van materieel belang niet ontdekt wordt groter dan bij fouten. Bij fraude kan sprake zijn van samenspanning, valsheid in geschrifte, het opzettelijk nalaten transacties vast te leggen, het opzettelijk verkeerd voorstellen van zaken of het doorbreken van de interne beheersing;
- het verkrijgen van inzicht in de interne beheersing die relevant is voor de controle met als doel controlewerkzaamheden te selecteren die passend zijn in de omstandigheden. Deze werkzaamheden hebben niet als doel om een oordeel uit te spreken over de effectiviteit van de interne beheersing van de onderwijsinstelling;
- het evalueren van de geschiktheid van de gebruikte grondslagen voor financiële verslaggeving, de gebruikte financiële rechtmatigheidscriteria en het evalueren van de redelijkheid van schattingen door het bestuur en de toelichtingen die daarover in de jaarrekening staan;
- het vaststellen dat de door het bestuur gehanteerde continuïteitsveronderstelling aanvaardbaar is. Tevens het op basis van de verkregen controle-informatie vaststellen of er gebeurtenissen en omstandigheden zijn waardoor gerede twijfel zou kunnen bestaan of de onderwijsinstelling haar activiteiten in continuïteit kan voortzetten. Als wij concluderen dat er een onzekerheid van materieel belang bestaat, zijn wij verplicht om aandacht in onze controleverklaring te vestigen op de relevante gerelateerde toelichtingen in de jaarrekening. Als de toelichtingen inadequaat zijn, moeten wij onze verklaring aanpassen. Onze conclusies zijn gebaseerd op de controle-informatie die verkregen is tot de datum van onze controleverklaring. Toekomstige gebeurtenissen of omstandigheden kunnen er echter toe leiden dat een instelling haar continuïteit niet langer kan handhaven;
- het evalueren van de presentatie, structuur en inhoud van de jaarrekening en de daarin opgenomen toelichtingen; en
- het evalueren of de jaarrekening een getrouw beeld geeft van de onderliggende transacties en gebeurtenissen en of de in de jaarrekening verantwoorde baten en lasten alsmede de balansmutaties in alle van materieel belang zijnde aspecten rechtmatig tot stand zijn gekomen.

Wij communiceren met de raad van toezicht onder andere over de geplande reikwijdte en timing van de controle en over de significante bevindingen die uit onze controle naar voren zijn gekomen, waaronder eventuele significante tekortkomingen in de interne beheersing.

D. Bijlagen

1. Geconsolideerde balans, staat van baten en lasten, eigen vermogen 2017 - inclusief Vermogensbeheer De Waard

Geconsolideerde balans per 31 december 2017 na resultaatbestemming (incl. Vermogensbeheer De Waard)

		31-12-2017		31-12-2016	
		€	€	€	€
ACTIVA					
Vaste activa					
Materiële vaste activa	1.1	4.097.201		4.012.355	
Financiële vaste activa	1.3	-		-	
Vaste activa, totaal		4.097.201		4.012.355	
Vlottende activa					
Vorderingen	1.5	1.591.863		1.165.716	
Liquide middelen	1.7	3.708.255		4.042.535	
Vlottende activa, totaal		5.300.118		5.208.251	
Activa, totaal		9.397.319		9.220.606	
PASSIVA					
Groepsvermogen	2.1	5.675.752		5.424.506	
Voorzieningen	2.2	1.425.472		1.808.696	
Langlopende schulden	2.3	34.297		38.885	
Kortlopende schulden	2.4	2.261.798		1.948.519	
Passiva, totaal		9.397.319		9.220.606	

Geconsolideerde staat van baten en lasten 2017 (incl. Vermogensbeheer De Waard)

		Realisatie 2017 €	Begroting 2016 €	Realisatie 2016 €
Baten				
Rijksbijdragen	3.1	17.305.077	16.131.000	16.854.719
Overheidsbijdragen en -subsidies overige overheden	3.2	126.057	45.000	102.500
Overige baten	3.5	280.924	610.900	238.368
Totaal baten		17.712.058	16.786.900	17.195.587
Lasten				
Personeelslasten	4.1	14.562.446	14.052.475	14.169.870
Afschrijvingen	4.2	406.854	496.900	413.148
Huisvestingslasten	4.3	925.681	1.010.975	903.493
Overige lasten	4.4	1.563.750	1.295.400	1.512.246
Totaal lasten		17.458.731	16.855.750	16.998.757
Resultaat		253.327	-68.850	196.830
Financiële baten en lasten				
	5	-2.079	2.850	3.813
Resultaat		251.248	-66.000	200.643
Resultaat deelnemingen	7	-	-	-
Nettoresultaat		251.248	-66.000	200.643

Recapitulatie eigen vermogen

2.1 Groepsvermogen

		Stand per 1-1-2017	Resultaat	Overige mutaties	Stand per 31-12-2017
		€	€	€	€
Algemene reserve	2.1.1	4.654.055	293.503	16.113	4.963.671
Bestemmingsreserve (publiek)	2.1.2	770.451	-42.255	-16.115	712.081
Eigen vermogen		5.424.506	251.248	-2	5.675.752

Uitsplitsing bestemmingsreserve (publiek)

Reserve personeel		597.186	-30.610	-	566.576
Eerste waardering activa		54.777	-	-16.115	38.662
Reserve materieel		118.487	-11.645		106.843
Bestemmingsreserve publiek		770.450	-42.255	-16.115	712.081

Vershil in eigen vermogen

2017

2016

Eigen vermogen volgens geconsolideerde jaarrekening	5.675.752	5.424.506
Af: eigen vermogen Vermogensbeheer de Waard	-1.766.170	-1.761.154
Eigen vermogen volgens enkelvoudige jaarrekening	3.909.582	3.663.352

Vershil in resultaat

2017

2016

Resultaat volgens geconsolideerde jaarrekening	246.232	200.643
Bij/Af: Mutatie resultaat Vermogensbeheer de Waard	5.016	-5.693
Resultaat volgens enkelvoudige jaarrekening	251.248	194.950

2. Gegevens van de rechtspersoon

Naam	Stichting Christelijke Scholengroep De Waard
Straat	Maseratilaan 14
Postcode	3261 NA
Plaats	Oud-Beijerland
Emailadres	bestuur@csgdewaard.nl
Internetsite	www.csgdewaard.nl
Bestuursnummer	41127
Telefoon	0186-621461